

ԱՅՐԲԵՆԱՐԱՆ

ՄԵԾԱՀԱՍԱԿՆԵՐԻ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԵՑԻՆ

Մ. ՄԱՅԻԼՅԱՆ ՅԵՎ Գ. ԱՍԼԱՆՅԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1939

14 FEB 2018

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ

ՄԵԾԱՀԱՍԱԿՆԵՐԻ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

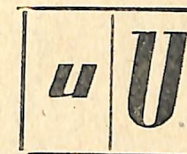
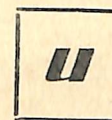
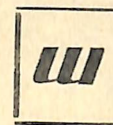
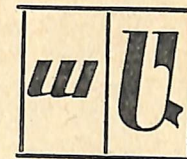
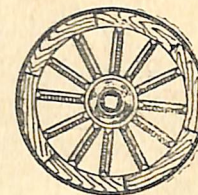
ԿԱԶՄԵՑԻՆ

Մ. ՄԱՅԻԼՅԱՆ ՅԵՎ Վ. ԱՍԼԱՆՅԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ Ե ԶԽՄՀ ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄԵՏԻ ԿՈՂՄԻՏԵ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1939

l l l l l l l l

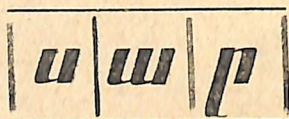
uuu u - uu uuuuu

z z z l l l u u u u

Гиз Арм. ССР, Ереван, 1939 г.

Гиз Арм. ССР, Ереван, 1939 г.

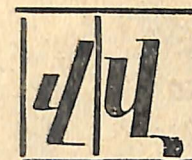
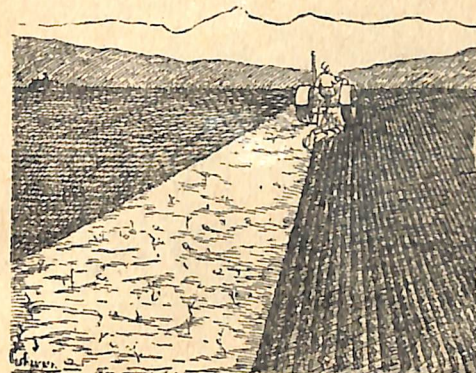
11-290609K

աա	ա-աա
աար	ա-րա

Արա, աաա աար

1 1 1 2 2 2 ր ր ր
 Ա Ա Արա, աաա աար
 է է է է ա ա

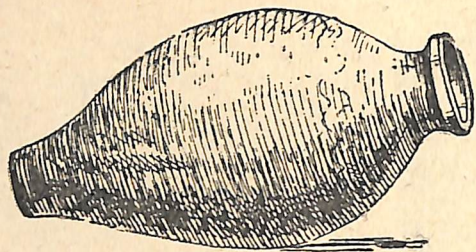

աա	Ա-րա
աար	ա-աա
վար	վա-րար

Արա, աաա վար:

Արա, վար արա:

ւ ւ է է է վ վ վար
 Արա, վար արա:

կ կ

կարաա

կավ կա-րաա վա-սակ
կար վա-րակ վա-րար
սար վար-սակ սա-կավ

Արա, աաա կարաա:
Վասակ, կար արա:

կ կ կ կ կ կ կ կ կ կ
կ կ վ վ վ վ վ վ
վ վ վ վ վ վ վ վ վ վ

ո ո

կ ո վ

որ վո-րակ վա-րոա
կով վար-սակ Մո-սո
կավ կա-րաա Մա-րո

Մավո, աաա կով:
Մարո, աաա կավ:
Կարո, աաա կարաա:

կ կ կ կ կ կ կ կ կ կ
կ կ կ կ կ կ կ կ կ կ
կ կ կ կ կ կ կ կ կ կ

L n p

լոր	վա-սակ	կող-վար
լավ	սա-լոր	լալ-վար
լար	սա-կավ	կոպ-կաս

Արա, լավ կար արա:
Մարո, լավ վար արա:
Լավ կով, լավ կալ:

l l l l r r, r r, r r r r.

~~11 ~ ~ 22 Lurypur.~~

Цирі, шшх лшфшр.

Г | м | д |

նա նա-վառ Ե-վան
 նաւ սա-վան Սո-նա
 լաւ Նա-վո Նո-նա

 Լաւ նաւ, նաւաւար:
 Սոնա, ասա սաւան:
 Վանո, ասա կորւար:

" k l i i r e r u n f , r u n f u n f .

е е в в и и ы ы ы ы ы ы:

Leaf Leaf, leaf leafleaf:

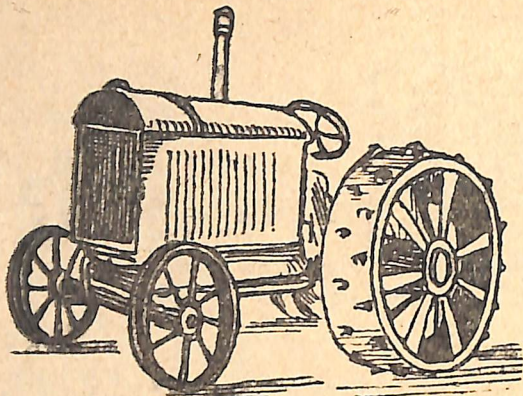
2	h	2
---	---	---

Купите, формулы для ирис:

L l

Principle of perspective to geometry:

<i>un</i>	<i>S</i>
-----------	----------

un pr w y un n pr

տա-րի	կո-լեկ-տիվ	Տի-րան
տետ-րակ	կոլեկտիվ	Սի-րան
տատ-րակ	տնկարան	Տի-տան

Սա լավ տրակտոր է:
Տրակտորով շատ վարի:
Կարո՞ւ, տրակտորով վարի:

և ի ի ռ ռ ը ը ՞ ՞ ՞ ՞ ՞
 Սիրան, արակրորով վարի:
 Արակրորով շար վարի:

ՏՐԱԿՏՈՐԻՍՏ ԻՍԱՆ

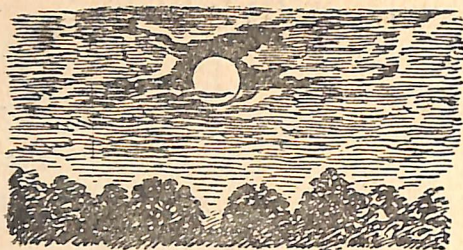
— Տես,—ասավ Վերան,—կուէկտիվի արտերն Իսան տրակտորով ե վարել: Իսան շատ լավ տրակտորիստ ե: Նա տրակտորով շատ ե վարել, վորակով ե վարել:

— Իվանն ել ե տրակտորիստ, — ասով Սո-
նան, — Իվանն ել ե լավ վարեր:

Սա կոչեկտիվի տնկարանն է:

Կոնկրետի արտերն խառն
 արախորով և վարել:
 Սա արեւարան է:

Լ Ո Ւ Ս Ի Ն

ՈԼԱ	ՈԼ-սին	ԼՈԼ-սիկ
սՈԼը	լՈԼ-սին	ՈԼ-նան
տՈԼն	ոԼ-նի	ՈԼ-բալ

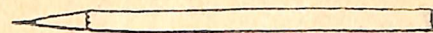
Լոլսիկ, արի տոլն:

Սա նոր տոլն է, սա լավ տոլն է:

Նոր ու լոլսավոր տոլն է:

Շուշանն ու Սոնան տրակտորիստ են:

Լ Լ Լ Լ Լ ու ու Ղ Ղ Ղ Ղ Ու Ու
 Առբեն սուրբի՛ր, Արուս սուրբի՛ր:
 Լոլսի՛կ, ամենի լավ սուրբի՛ր:

Մ ա տ ի տ

մի	մա-տիտ	Մի-սակ
միս	նա-մակ	Մի-նաս
ամիս	ա-տամ	Կի-մա

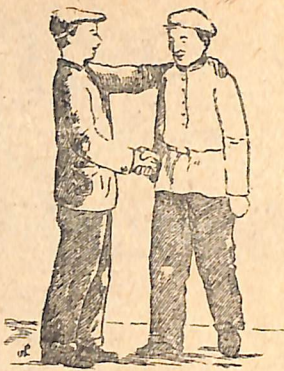
Կիմա, նամակ ունես:

Արամ, մի մատիտ տուր:

Մարո, սա լավ մատիտ է:

Ունան, արի միս տար:

Մ Մ Ղ Ղ Ղ մ մ Մեկ մարիս:
 մարուն մարիս ունի:
 Կիման նամակ ունի:

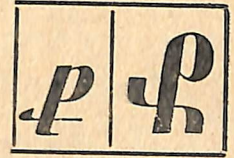
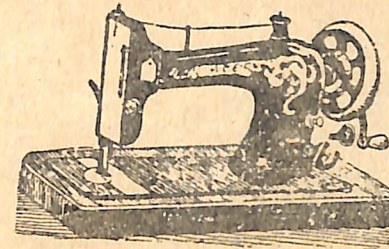

ը ն կ ե ր ն ե ր

ըն-կեր Ս-րա-մը մա-տի-ար
րն-տիր Լի-լի-կը նա-մա-կը
Սո-նիկը Լու-սի-կը կուլ-տու-րան

Կար իշխում ե ընկեր Սրամը:
Մեր կուլեկտիվն ընտիր կովեր ունի:
Կուլեկտիվի արտերը տրակտորով են վարում:

Լ Լ շ շ ր ր ընտիր ընկեր
Լ Լ շ շ ր ր մեր կուլեկտիվն
ընտիր կովեր ունի:

Ք ա ր

մ ե ք ե ն ա

Քար	քա-նոն	Քը-նա-րիկ
տաք	մա-քուր	Սա-քո
քաշ	շա-քար	մե-քե-նա

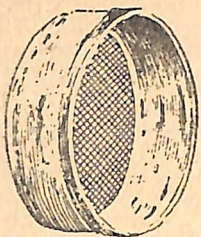
Քարտաշ Սաքոն քար ե տաշում:

Կարոն քար ե կրում:

Արշակն ու Սարոն սիրուն շենքեր են շի-նում:

— Քնարիկ, արի մեքենան մաքրի: Քնարիկ, արի կար արա,—ասում ե Սաքոն:

Լ լ լ ար Դ ը Ք Քնարիկ:
Քանալ քար ե քաշում:
Արշակը շենք ե շինում:

7 2

մ ա դ

ադ	կա-դին	շու-կաս
մադ	մե-դու	Շու-շիկ
ոդ	ա-դուն	Վա-դի-նակ

Արտեղի ադունն ադում են:

Բնարիկն ել ե մադում, իսկիկն ել, մեքենան ել:

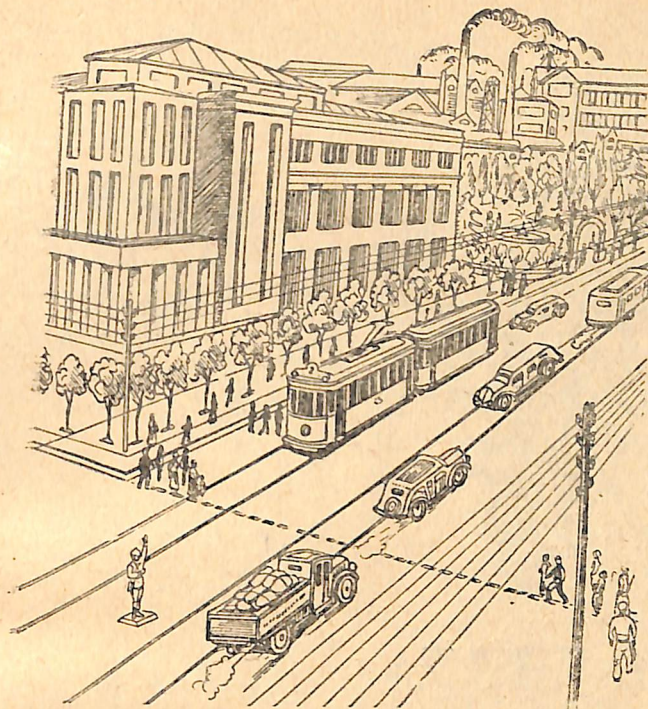
Մեքենան շատ ե մադում, շուտ ե մադում, լավ ե մադում:

— Ղուկաս, արի ադունը տար,—ասում ե Շուշիկը:

1 շ դ մադ, ադ, ադամներ:

1 շ դ դու մա՛շ, ադունն ադա:

2 ու կա՛ս, ադունը փար:

ՔԱ-ՂԱՔ

Ղուկասին ուղարկում են քաղաք, վոր կոլեկտիվի մեքենան տանի, սարքել տա:

Ղուկասը մեկնում ե քաղաք, Սուրենի մոտ: Նրանք մեկտեղ մեքենան տանում են արտել: Արտելում մեքենան մի որում սարքում ու տալիս են Ղուկասին:

— Շատ լավ եք սարքել,—ասում ե Ղուկասը,—կասես նոր մեքենա լինի:

մեր կոլեկտիվը մեքենաներ շար ունի:

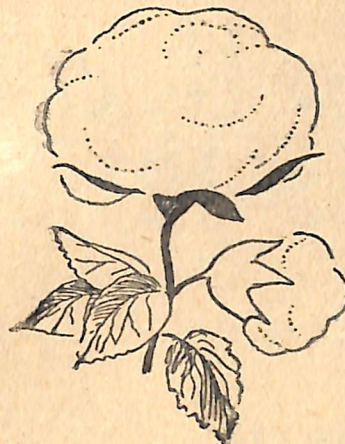

խ ա դ ո ղ

խալ	խա-դող	խո-րեն
սեխ	Մե-խալ	Աշ-խեն
խոտ	ու-րախ	Սու-խու-մի

Մենք ստախանովական ենք: Ստախանովի նման ենք աշխատում: Մեր աշխատանքի փորակը լավ է: Մենք շատ աշխոր ունենք, մենք շատ ուրախ ենք:

Դ ռ ի խ խալ, սեխ, խոտ:
 Դ ռ ի խ խորեն, Աշխենին
 խադող փար:

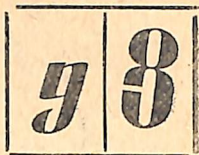
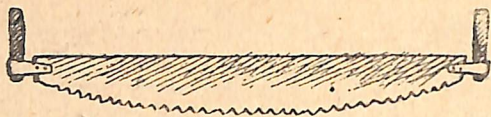
բ ա մ բ ա կ

բուն	բան-վոր	Բաբ-կեն
բալ	բա-նալ	Սե-րոր
բալ	բամ-բալ	Քե-րոր

Կարմիր բանակը բանվորների ու աշխատավորների բանակն է:

Ես տարի մենք շատ բամբակ ունենք: Բամբակի բերքը շատ է:

Դ Դ ռ ռ ~ ~ ~ բ բ բալ, բալենի:
 Դ ռ ~ ~ ~ Բ բամբակի բերքը
 շատ է:

« Դ » Գ

ցել	ցո-րեն	Յո-ղիկ
ցան	կա-ցին	Յո-լակ
ցանք	լուց-կի	ցե-րեկ

— Յուլակ, կաց,—ասում ե Ղազարը,—կա-
ցինն ու սղոցը բերեմ, միասին՝ սղոցենք:

Յողիկը վարում, իսկ Մացոն ցանում է:

— Յողիկ, լավ վարի, Մացո, լավ ցանի,—ա-
սում ե Յուլակը:

ւ յ յ ց ց ցել, ցան, ցանք:
լ լ լ լ Կ Կ Կուլակը լավ ե
ցանում:

դանակ

դասարան

դաս	մարդ	դա-նակ
բադ	վարդ	դա-րակ
դուր	սարդ	դա-սա-րան

Դանիելն ու Աննան դաս են սովորում: Ե-
րանք միասին են կարդում: Ամեն որ դասարա-
նում դաս են սովորում: Մարոն լեզուներն ասում
է՝ «Լեզուն, դաս ունես, արի սովորիր, սովորիր,
վոր ուսում ստանաս»:

ւ յ ~ դ դաս, դասարան:
լ լ ~ Դ Դոնրաս, Դերենիկ:
Մեր դասարանը լուսավոր է:

ՍՏԱԽԱՆՈՎ

- Խոսրով, ո՞վ է Ստախանովը:
- Ստախանովը Դոնբասի շախտերում աշխատող բանվոր էր: Ստախանովից որինակ են վերցնում մեր բոլոր աշխատավորները:
- Քո ցեխում ստախանովականներ կան:
- Մեր ցեխի բոլոր ընկերներն ստախանովականներ են, նրանք Ստախանովի նման են աշխատում:

Ճեր արքայներում ու կոյեկրիսներում
արախանովականներ
զարկ կան:

Կ Ի Ո Ն Ե Ր

պապ	պա-րան	Պե-պո
կապ	սա-պոն	Պավ-իկ
պար	կա-րապ	Պո-ղոս

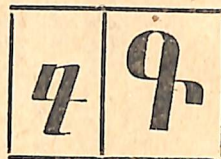
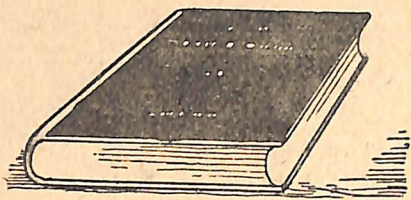
ՊԻՈՆՆԵՐ ՊԱՎԼԻԿԸ

Պիոններ Պավլիկն որինակելի աշակերտ է, նա իր դասերը միշտ լավ է սովորում:

Տրակտորիստ Պողոսը նոր էր դպրոց մտել, վոր կարդալ սովորի: Պիոններ Պավլիկը միշտ գնում է Պողոսենց տուն ու նրան դաս սովորեցնում:

— Պետրոս, դու տանն ո՞ւմ մոտ ես դասդ սովորում:

Ե Ե | Կ Կապ, պարան:
Ե Ե | Պ Պողոսը դաս է
սովորում:

Գ Ի Ը Ք

Գիր	Գա-րուն	Գա-գիկ
Գիրք	Գա-րի	Գա-րուն
Գում	Գո-տի	Գուն-գեն

ԳԱՐԵԳԻՆԸ ԳՐԱԳԵՏ Ե

Գարեգինը գրագիտական դպրոցում սովորեց ու արդեն գրագետ եւ նա գրադարանից զրքեր ե վերցնում ու տանը կարդում:

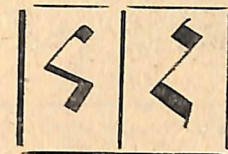
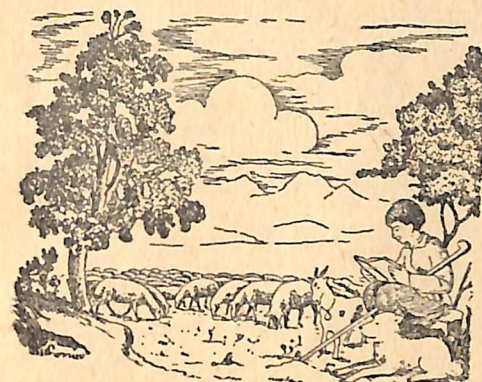
Գարեգինը լրագիր ել ե ստանում ու իր ընկերների մոտ կարդում:

Գարեգինը գնում ե տրակտորիստներից ուրսերը:

o o / ~ Գ Գիր, Գիրք, լրագիր:

0 0 / ~ Գրումով, Գորկի:

Գարեգինը Գիրք ե կարդում:

Հ Ո Վ Ի Վ

Հավ	Հո-վիվ	Հաս-միկ
բահ	Հա-սակ	Հա-սան
հաց	սահ-նակ	հաս-կեր

ՀՈՎԻՎ ՀԱՍԱՆԸ

Հովիվ Հասանը կարգալ գրել ե սովորել: Նա արդեն լրագիր ե կարդում: Լրագիրը վերցնում ե հետը, տանում հանդ: Հանդում համ հոտին ե հետևում, համ լրագիր կարդում: Նա զրքեր ել ե կարդում, կարդում ու պատմում ե ընկերներին:

l z / z h հովիվ, հասակ, հոտ:

l z h h հովիվ համն գնաց

հանգստի փուն:

մանկապարտեզ զանգ

զանգ	վող-նի	վազ-գեն
սազ	զա-վակ	Ձա-վեն
վազ	զան-գակ	Ձա-րիկ

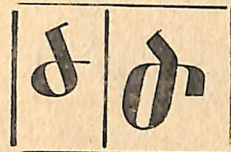
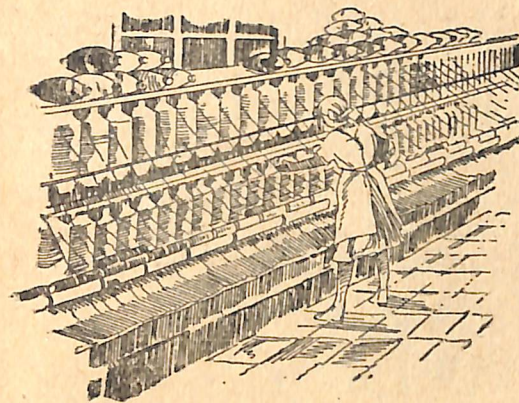
ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԵԶ

Արտելին կից մանկապարտեզ բացեցին։
Բանվորուհիներն իրենց զավակներին ուղարկում են մանկապարտեզ։

— Ընկեր Ձարուհի, Ձորիկը գոհ է մանկապարտեզից, — հարցնում է մանկապարտեզի ղեկավար Հասմիկը։

— Ի հարկե գոհ եմ, — պատասխանում է Ձարուհին, — մեր մանկապարտեզը շատ լավն է. Ձորիկս ուզում է միշտ մանկապարտեզում լինել։

Ե Վ պարտեզ մանկապարտեզ։
Ձ Ձ Ձորիկը մանկապարտեզ է գնում։

գործարան

ծով	ծա-ղիկ	Ծո-վիկ
ծոց	ծի-րան	Ծո-վի-նար
գործ	ծի-ծաղ	Ծա-ղիկ

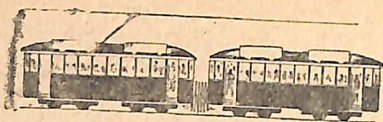
ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Մանածի գործվածքի գործարանները շատ են ու մեծ։ Գործարաններում մեծ-մեծ մեքենաներ կան։

Մեր գործարաններն որ-որի վրա շատանում են ու մեծանում։

Բանվորներն Ստախանովի պես են աշխատում. նրանք իրենց պլանները գերակատարում են։

Ժ Ժ Ժիւր. Ժադիկ, Ժով
Ժ Ժովիկ. կոնսերվի գործարանի
բակում Ժադիկներ են ցանկ։

տրամ-վայ

յեզ

յեզ տրամ-վայ Յե-րե-վան
յերզ կա-յան Յեվ-րո-պա
մայր կա-յա-րան Յեր-վանդ

ՅԵՐԵՎԱՆԸ

Դաշնակ սրիկաները սովի եյին մատնել Հայաստանը, բանվորներն ու գյուղացիները մահացել եյին որվա հացի կարոտ: Քարուքանդ երյեղել Յերևանը:

Ներկայումս բոլորովին այլ ե խորհրդային Հայաստանի մայրաքաղաք Յերևանի պատկերը: Մենք հսկա ելեքտրոկայաններ և գործարաններ ունենք: Բանվորներն ապրում են սիրուն ու լուսավոր բնակարաններում, մեր յերեխաները սովորում են գպրոցական գեղեցիկ շենքերում:

Տրամվայն ուրախ զրընգոցով վեր ու վար ե վազում:

յ յ մայիս, կայան, արամիայ:
? Յ Յերեվանը խորհրդային
Խայաստանի մայրաքաղաքն ե

պա-տի

թերթ

ութ

ութ

թի-թեղ

Թբի-լի-սի

թաթ

թըմ-բուկ

Բա-թու-մի

թամբ

թա-նաք

Ար-թիկ

ՊԱՏԻ ԹԵՐԹ

Մեր կոլեկտիվն ամեն ամիս պատի թերթ ե լույս ընծայում:

Պատի թերթում բանվորները գրում են գործարանի, աղումբի և գործարկումի աշխատանքների մասին:

Թերթի №8-ում Թաթուլը գրել ե աշխատանքի կարգապահության մասին. Թաթիկն իրենց ցեխի աշխատանքների, իսկ Սաթիկն ինքնագործ թատերական խմբակի մասին:

Կոլեկտիվի բոլոր անդամներն ախտիվ կերպով մասնակցում են պառի թերթի աշխատանքներին:

յ թ թուղթ, թերթ յ թ Թաթիկ:
Բանվորները թղթակցում են պառի թերթին: Թերթը սուր պենի ե:

տրամ վայ

յեզ

յեզ տրամ-վայ Յե-րե-վան
յերզ կա-յան Յեվ-րո-պա
մայր կա-յա-րան Յեր-վանդ

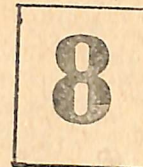
ՅԵՐԵՎԱՆԸ

Դաշնակ սրիկաները սովի եյին մատնել Հայաստանը. բանվորներն ու գյուղացիները մնացել եյին որվա հացի կարոտ: Քարուքանդ երյեղել Յերևանը:

Ներկայումս բոլորովին այլ է Խորհրդային Հայաստանի մայրաքաղաք Յերևանի պատկերը: Մենք հսկա ելեքտրոկայաններ և գործարաններ ունենք: Բանվորներն ապրում են սիրուն ու լուսավոր բնակարաններում. մեր յերեխաները սովորում են դպրոցական գեղեցիկ շենքերում:

Տրամվայն ուրախ զրնգոցով վեր ու վար է վազում:

յ յ մայիս, կայան, փրամվայ:
? Յ Յերեվանը Խորհրդային
Հայաստանի մայրաքաղաքն է

պա-տի

թերթ

ութ

ութ

թի-թեղ

Թբի-լի-սի

թաթ

թում-բուկ

Բա-թու-մի

թամբ

թա-նաք

Ար-թիկ

ՊԱՏԻ ԹԵՐԹ

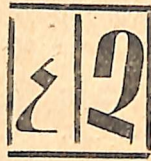
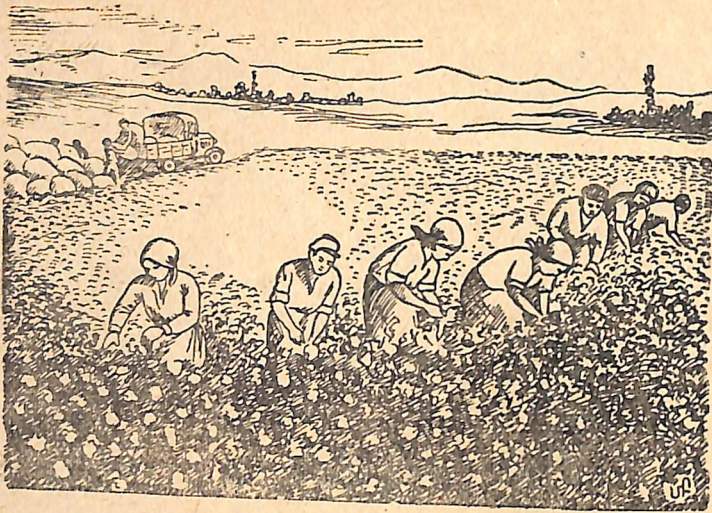
Մեր կոլեկտիվն ամեն ամիս պատի թերթ է լույս ընծայում:

Պատի թերթում բանվորները գրում են գործարանի, աղումբի և գործարկումի աշխատանքների մասին:

Թերթի №8-ում Թաթուլը գրել է աշխատանքի կարգապահության մասին. Թաթիկն իրենց ցեխի աշխատանքների, իսկ Սաթիկն ինքնագործ թատերական խմբակի մասին:

Կոլեկտիվի բոլոր անդամներն ախտիվ կերպով մասնակցում են պատի թերթի աշխատանքներին:

թ թ թուղթ, թերթ յ յ Թաթիկ:
Բանվորները թղթակցում են պատի թերթին: Թերթը սուր պենի է:

ՀԱՆԱՔ

ՀԱՆ	ԿԱՆԱՀ	ՉԱՎԱՅԻՎ
ՀՈՐ	ՀԱՄԻՆ	ՉԸՎԱՆԻՎ
ՀԻՐ	ԳՐՐԻՆ	ՉԻՆԱԳ

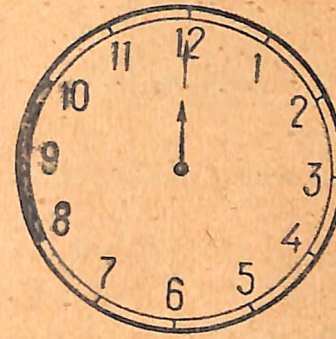
Ուրախ կուտնտեսականները շարքերով դաշտ են դուրս յեկել Հանաք անելու:

Այս տարվա բամբակի լավ բերքից ուրախ են բոլորը: Ստախանովական Հանաքավորներ՝ Չիչագը, Վաչոն, Չինարը և ելի շատ ուրիշները, ուրախ-ուրախ մտան բամբակի սպիտակ արտերն ու սկսեցին Հանաք անել:

Հ Հ Հանաք, Կանաչ, Կաշաղակ:

Օ) Չ Չապալեմ, Չկալով:

Չինարը բամբակ է Հանաքում, իսկ Վաչիկը փոխար է պահում:

ԺԱՄԱԳՈՒԵԵ

ԺԻՐ	ԺԱՄԱՆԱԿ	ԺՈՐԺԻԿ
ԿՈՒԺ	ԺԱՄԱԳՈՒԵԵ	ԺԵՆՅԱ
ԺԱՆԳ	ԺԱՎԱՎԵՆ	ԺՈՐԱ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԺԱՄՆ Ե

Բանվորները ժիր ու թեթև շարժվում են դեպի գործարան, վոր աշխատանքից Հուշանան:

Աշխատանքի ժամն է, բոլորն անցնում են իրենց տեղերն աշխատելու:

Կապիտալիստական յերկրներում բանվորներն աշխատում են որական 15-16 ժամ, իսկ մեզ մոտ 8 ժամ, 7 ժամ և տեղ-տեղ նույնիսկ 6 ժամ:

Աշխատանքը մեզ համար պատվի ու արիության գործ է:

Ծույլերը մեզ մոտ տեղ Հունեն:

Ժ ժ ժողով, ժամանակ, ժողովի:
 Աշխատանքից ճի ու շանա. Ու
 աշխատի նա կուտի: Աշխա-
 տանքի ժամին աշխատիր, հան-
 գրարի ժամին հանգստացիր:

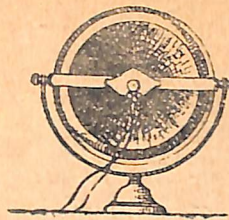
ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Մարալիկ գյուղում անգրագետների համար
 դպրոց բացեցին:

Կոլտնտեսութեան նախագահ ընկեր Բագրատը
 ցուցակագրեց կոլտնտեսութեան անգրագետ ան-
 դամներին: Ցուցակը տվեց բրիգադիրներին: Նա
 պատվիրեց, վոր նրանք պարտադիր կարգով
 հետևեն, վորպեսզի բոլոր անգրագետները կա-
 նոնավոր կերպով դպրոց գնան և վերացնեն
 իրենց անգրագիտութիւնը:

Կոլտնտեսութեան նախագահի և բրիգադիր-
 ների լավ աշխատանքի շնորհիվ, 5-6 ամսից
 հետո գյուղում բոլորն էլ գրագետ ելին:

— Մեր գյուղը համալրարած գրա-
 գիտութեան գյուղ է: —

ռա-դի-ո

ծառ	տո-նա-ծառ	Ռու-շան
դուռ	ա-ռա-վտ	Ա-ռա-քել
բառ	ա-ռաս-տաղ	Ռու-բեն

ՌԱԴԻՈ

Գյուղի աղումբը ժամի 12-ին լիքն էր մարդ-
 կանցով: Նրանք հավաքվել էին ռադիո լսելու:

Յերևանից պարզ լսվում էր ռադիո կայանի
 կազմակերպած համերգը, վորից հետո հաղորդ-
 վեց քաղաքական զեկուցում:

Պառավ Ռեբեկան գլուխը մոտեցրել էր ռա-
 դիո-ապարատին, կարծես ուզում էր խոսողին
 տեսնել:

— Չարմանալի բան է, — ասում էր նա, — Բի
 էր տեսել եսպես բան:

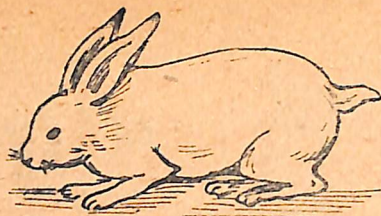
12 ռ. ռադիո 12 Ռ Ռուբեն:

Ռադիոն հիմա շար է փարսիլում:

Քանի որ ներքից և կոյրն արեսական:

ներքից շարերն իրենց փանր ռա-

դիո ունեն:

Am 5. d.

Смѣшанн

6m. m

Бм-гмр

Ըս-հս-սյարհ

6m?

Sam-Hunt

Em-hm-pah

Empf

6 m - 5/16

Ճան-ճիւղ-յան

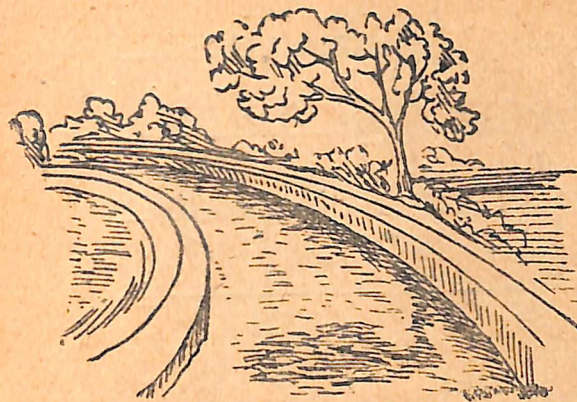
ՍԵՎԱՆԱ ԼԻՃԸ

Անճանաչելի յե Սկանա լճի կղզիին: Մի ժա-
մանակ այդտեղ ճգնում եյին սևագլուխ ճգնա-
վորները, իսկ այժմ ամառվա շոգ յեղանակնե-
րին Սկանա կղզում հանգստանում են մեր աշ-
խատավորները:

Սկանա լճից սկիզբ առնող Չանգու գետի վրա կառուցվում է Սկան-Չանգու կասկադը, վորն ունենալու յե տասը մեծ հիդրոկայան:

11 յ Ե Եսնե՛, Ենեղուկ, լի՛ն: —

Въдѣла въ мѣстѣхъ Удѣльныхъ:

Զրանցք

Знаю

ա-կանջ

261-13

рш?

2nd-Party

2011-2012

man

Հայ-լուսն

24-511

ՀՐԱՆՑՔՆԵՐ

Յարիզմի և դաշնակների ժամանակ Հայաս-
տանում վոչ մի ջրանցք չկար: Մեծ քանակու-
թյամբ հողեր մնում էին առանց ոգտագործե-
լու: Խորհրդային իշխանությունը ջրանցքներ
կառուցելու միջոցով շատացրեց ջրովի հողերի
տարածությունը: Առաջին անգամ կառուցվեց
Լենինի անվան Շիրակի ջրանցքը, ապա Ստալինի
անվան ջրանցքը, Եահումյանի անվան և մի շարք
այլ ջրանցքներ:

Այդ ջրանցքների շնորհիվ Հայաստանի նախկին անպտուղ հողերը վեր են ածվել բերքառատ այգիների և բամբակի դաշտերի:

օ օ լ լ զ զ զուր, կամուրջ:
 զազուռում փարսժիսի հանփ
 կա: Վենփ գրուփի հողեր շար
 ունենփ:

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԱՅԻՆ ԱՇՈՏԸ

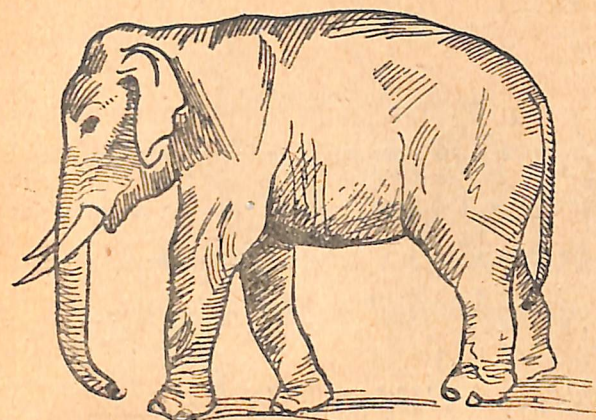
Կարմիր բանակում ծառայության ժամկետը
 լրանալուց հետո Աշոտը յեկավ գյուղ:

Բանակում Աշոտին սովորեցրել էին լավ
 աշխատել, լինել կարգապահ: Կոլտնտեսություն-
 նում ևս Աշոտն սկսեց աշխատել:

Աշոտը բրիգադիր եր: Նրա փոշ մի բուսան
 իգուր չեր անցնում: Նա շատ լավ գիտեր, թե
 փոքրան ժամանակ ե հարկավոր մեկ հեկտարը
 վարելու կամ ցանելու համար:

Մյուս բրիգադիրներն ել հետևեցին նրա ո-
 ռինակին և սկսեցին իրենց աշխատանքը հաշիփ
 առնել ըստ ժամերի:

Վեր կոլտնտեսությունում հաշ
 վառման գործը լավ ե դրսևժ:

փիղ

փոստ	գե-տափ	Փա-նոս
փակ	փա-րոս	Փառ-հակ
թեփ	փող-կապ	Հա-փան

ՓԱՆՈՍԻ ՆԱՄԱԿԸ

Փանոսի յեղբայրը ծառայում եր Կարմիր
 բանակում: Նա ուզեց նամակ գրել յեղբորը,
 բայց գրել-կարդալ չգիտեր: Փանոսը նամակը
 գրել տվեց Ստեփանին, ապա փակեց ծրարում
 և տարավ, փոր փոստ գցի:

Փանոսը նամակը մեկնեց փոստի վարիչին և
 խնդրեց փոստը գցել:

— Ընկեր, գցիր փոստարկղը, — ասաց վարիչը,
 բայց տեսնելով, փոր հասցեն չի գրված, ասաց.

— Հասցեն գրիր, հետո փոստ գցիր:

— Գրել չգիտեմ, — ասաց Փանոսը:

— Ասա, յեա գրեմ:

— Յերևան...

— Հետո:

— Հետո չեմ հիշում, յեղբորս նամակը մոտա չի:

— Առ, գնա հասցեն գրել տուր, նոր բեր:

Փանոսի վրա այս դեպքը վատ ազդեց, փորոշեց անպայման գրագիտություն սովորել:

ւ / ռ փ փոսք, փայք, փիղ

ւ / ռ փ փանոսք գնաց փոսք:

ԵՔՍԿՈՒՐՍԻԱ

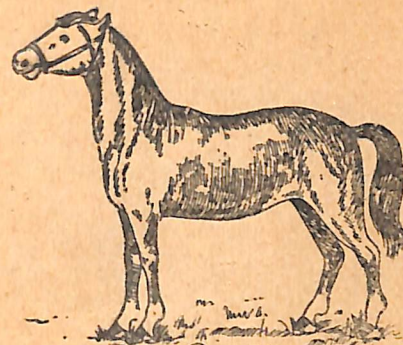
Մենք եքսկուրսիա գնացինք ՄՏԿ:

ՄՏԿ-ում մեքենաներ շատ կար: Մենք տեսանք ելեկտրական մեքենան, փորին ասում են դինամո: Մի բարդ մեքենա կար, փորը կախում է, քամում է ու շատ ուրիշ աշխատանքներ է կատարում. դա կոմբայնն է:

Մեխանիկը մեզ բացատրեց մեքենաների բոլոր մասերի աշխատանքը:

Մենք սովորեցինք մեքենան խնամքով պահպանելու կարգը:

մենք կոչեկարի վրա հեղեղանք
խնամքով ենք պահում:

ձ 2

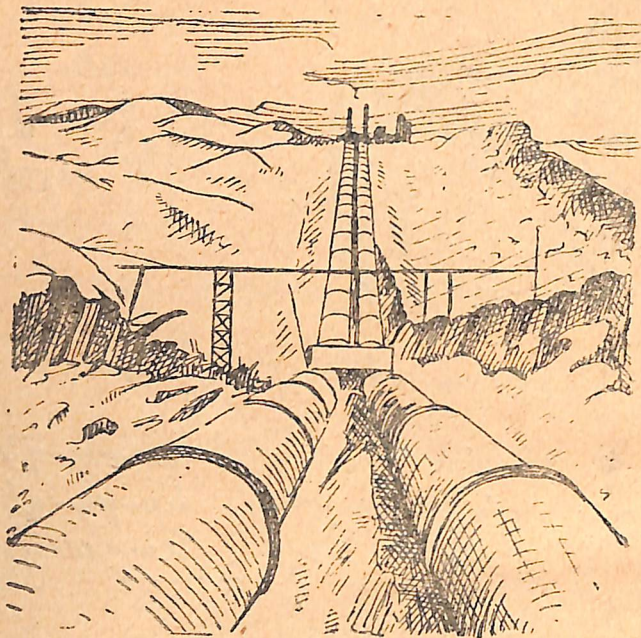
ձի

ձուկ	ձեռ-նոց	Չո-րա-գես
ձի	խըն-ձո-րենի	Չո-րա-գես
ձոր	տան-ձե-նի	Չո-րա-գյուղ

ՉՈՐԱԳԵՏԻ ՉՈՐՈՒՄ

Ախորժալուր ձայնիդ մատաղ,
Չորագեսի ուրախ դիզել,
զվարթ ձայնիցդ ուրախանում,
ձայն եմ տալիս անա յես ել:

Յերկայնաձիգ այս ձորերում
հովվի շվին եր շընկշընկում,

հիմա ձայնեղ քո շշակն ե
այս ձորերում ձայն արձակում:

z սանչ, քանչ, չորակ:
o 2 2 Չորագետն ենեղգիս յե քա
' քա Ալապերդու պղնչի կոմքինա-
քին:

Ֆեր-մա	Փուր-գոն	
Ֆերմա	կար-տո-Ֆիլ	Սաֆար
Փայտոն	աս-Ֆալտ	Սոֆիկ
Փուտբոլ	պա-տե-ֆոն	Աֆ-րի-կա

ՄԵՐ ՖԵՐՄԱՆ

Մեր կաթնատնտեսական ֆերման գտնվում
է Արթիկ-տուֆի մոտ: Մենք ունենք ցեղական,
կաթնատու շատ կովեր: Կովերից ամեն մեկն իր
անունն ունի՝ Սոնա, Ծաղիկ, Ղուճաշ և այլն:

Բացի կովերից մենք ունենք չորս հատ լավ ձի:

Մեր լավագույն կթվորներն են՝ Սոֆիկն ու
Նունուֆարը: Լավ աշխատանքի համար Սոֆի-
կին նվիրեցինք մի պատեֆոն, իսկ Նունուֆարին
եղեկուրսիս ուղարկեցինք Ֆրունզե քաղաքը:

| Տ Փ ֆուրգոն, կարպոֆիլ:

| Տ Փ ֆլորան ու Սոֆիկը
ֆուրգոնով կաթնամթերք են
տանում շուկա:

Մ մ Ր ր Պ պ Ռ ռ
 Չ չ Ը ը Թ թ Ժ ժ Ի ի
 Լ լ Խ խ Ծ ծ Կ կ Է է
 Չ չ Պ պ Ե ե Վ Վ Զ զ
 Դ զ Ը ը Ն ն Չ չ Մ մ
 Գ գ Ո ո Ս ս Վ վ Մ մ
 Ք Ք Յ յ Ո ո փ փ Բ բ
 Փ փ Հ հ Լ լ

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Վ. Ի. ԼԵՆԻՆ

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ԻԼՅԻՉ ԼԵՆԻՆ

(Բանվոր Իվանովի պատմածը)

ԻՆՉ ԵՐ ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ՄԵՉ ԼԵՆԻՆԸ

Այս գեպը պատահել է շատ առաջ։ Այն ժամանակ յես աշխատում էյի Պետերբուրգում՝ գործարանում։

Մի անգամ ինձ մոտ է գալիս գործարանային ընկերներիցս մեկը և կանչում է ինձ բանվորական ժողովի։ Յես գնացի։

Յերբ մենք տեղ հասանք, արդեն հավաքվել էյին 30 հոգի։ Շատերին յես չեյի ճանաչում։ Վոչ բարձր հասակով մի մարդ կրակոտ խոսում էր։

— Դուք սովամահ եք լինում, իսկ տերերը ձեր աշխատանքով հարստանում են։

Պետք է վռնդել ցարին ու հարուստներին և իշխանությունը վերցնել մեր ձեռքը։ Իսկ յեթե մենք դուրս գանք վոչ միասնական ուժերով, բան դուրս չի գա։ Բանվորները պետք է միանան։ Մենք պետք է կազմակերպենք ուժեղ բանվորական կուսակցություն։ Կուսակցությունը կզեկավարի բանվորների հեղափոխական շարժումը։ Միայն այդ գեպում մենք կհաղթենք։

Հուռ, ուշադրությամբ լսում էյին բանվորները։ Յես ինքս կարծես քարացել-մնացել էյի տեղումս։ Յես հասկացա, վոր մեզ ցույց է տրվում իսկական ճանապարհ։

Ժողովից հետո յես իմացա, վոր խոսողն ընկեր Լենինն էր։

Լենինի հետ ունեցած հանդիպումն ինձ վրա մեծ ազավորություն թողեց։ Յես սկսեցի հաճախ լինել բանվորական խմբակներում։ Այնտեղ յես ծանոթացա Լենինի ուսմունքի հետ և մտա կուսակցության մեջ։

Բանվորները սիրում էյին Լենինին։ Նա մեր լավագույն ընկերն էր ու բարեկամը։ Կապիտալիստները նրան ատում էյին։

Ցարական կառավարության որոք Լենինը հաճախ է բանտ նստել։ Աքսորեցին նրան նաև Սիբիր։ Թագնը՝ վերով ցարական զահիճներից՝ նա ստիպված էր գնալ արտասահման։ Մակայն այնտեղից էլ նա զեկավարում էր բանվորական շարժումը։

1914 թվին սկսվեց պատերազմը։ Շատ մարդիկ կոտորվեցին ու հաշմանդամ դարձան։ Վլադիմիր Իլյիչը մի անգամ չե, վոր արտասահմանից ցուցմունք էր տալիս թե՛

— Դադարեցրեք պատերազմը։ Պատերազմը հարկավոր է միայն հարուստներին։ Պետք է գենք շրջել սեփական կապիտալիստների դեմ։

Վրա հասավ 1917 թվականը։ Սպառվեց բանվորների և գյուղացիների համբերությունը։ Նրանք ապստամբվեցին և տապալեցին ցարին։

Սկզբում իշխանությունն անցավ բուրժուազիային։ Բայց շուտով արտասահմանից վերադարձավ Լենինը։ Լենինի և բոլշևիկյան կուսակցության զեկավարությամբ 1917 թվի Հոկտեմբերին բանվորները դուրս վռնդեցին կապիտալիստներին։ Նրանք իշխանությունը վերցրին իրենց ձեռքը և կազմակերպեցին Խորհուրդները։ Խորհուրդների յերկրի գլուխ անցավ Վլադիմիր Իլյիչ Լենինը։

ԱՌԱՆՑ ԼԵՆԻՆԻ

1918 թվին դասակարգային թշնամիները փորձեցին սպանել Լենինին: Վլադիմիր Իլյիչը վերափորվեց: Նա շուտով առողջացավ: Բայց վերափորվելը և կուսակցություն ու աշխարհում առաջին խորհրդային յերկրի ղեկավարման գծով տարած անդուլ աշխատանքը վստահեց Վլադիմիր Իլյիչի առողջությունը: Լավագույն բժիշկներն անգամ չկարողացան բժշկել բանփոր դասակարգի սիրելի առաջնորդին:

Ցերետուն տարի պայքարեց Վլադիմիր Իլյիչն աշխատավորների ազատագրություն համար: 1924 թվի հունվարի 21-ին Լենինն այլևս չկար: Լենինի թաղման օրը, փորպես մեծ վշտի ու թախծի նշան, ամբողջ յերկրում հինգ բուպե դադարեց ամեն մի շարժում: Կանգ առան գնացքները, տրամվայները և ավտոմոբիլները: Դադարեցին աշխատել մեքենաները: Հինգ բուպե անընդհատ շշում ելին գործարանների շշակները: Սգո զրոշակների վրա գրված էր.

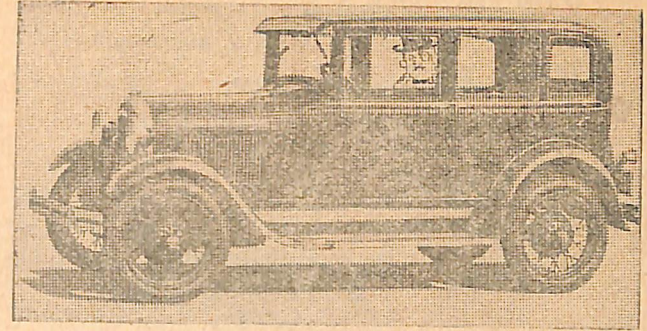
ԼԵՆԻՆԸ ՄԵՌՍՎ, ԲԱՅՑ ԼԵՆԻՆԻ ԳՈՐԾՆ
ԱՊՐՈՒՄ Ե

ԺԱՄԻ ՉՈՐՍԻՆ

Մի հարուստ անգլիացի ավտոմոբիլով գնում էր կայարան: Նա յերկաթուղով պետք է ժողովի գնար:

Հանկարծ մեքենան կանգ առավ:

Շոֆերն ավտոմոբիլից դուրս յեկավ, գլխարկը վերցրեց ու լուռ կանգնեց:

— Մեքենան փչացել է,— հարցրեց հարուստը: Շտապիր, ժամի չորսին գնացքը մեկնում է. հինգ բուպե յե մնում:

Շոֆերը նայեց ժամացույցին և ասաց.

— Հիմա Մոսկվայում թաղում են Լենինին՝ ամբողջ աշխարհի բանավորների առաջնորդին: Ամեն տեղ կյանքը հինգ բուպեյով կանգ է առնում:

— Վաղվանից դուք ել իմ շոֆերը չեք,— բարկացավ հարուստը:

ՅԵՐԿԱՐ ԱՊՐԻ ՄԵՐ ՄՏԱԼԻՆԸ

Յերկար ապրի մեր ՄՏԱԼԻՆԸ

Կարմիր արևի պես.

Թող մեզ վրա վստահ լինի,

Կանգնած ենք սարի պես:

Հաստատ մնա մեր ՄՏԱԼԻՆԻ

Կուռ ու պողպատ կամքը,

Վոր միշտ այսպես ազատ լինի

Մեր վառ, ուրախ կյանքը:

Սավետն եկավ բուժեց արագ
Մեր սրտերի վերքը.
Կոխողն եկավ, աճեց արագ
Մեր արտերի բերքը:

Կորավ անհեա սուգ ու շիվան,
Անցել է են վախտը.
Յերկրում մեր նոր՝ վարդի նման
Բացվել է մեր բախտը:

ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կուռ — ամուր, անսասան:

Սավետը — խորհուրդները (խորհրդային իշխանությունը):

ՍՏԱԼԻՆԻՆ

Դու նստած ես Մոսկվայում.
Ջան Ստալին, Ջան Ստալին.
Յերկրի համար դու յես ցավում.
Ջան Ստալին, Ջան Ստալին.
Պողպատի նման Ստալին:

Մեր յերկիրն ես դու զարգարում.
Ջան Ստալին, Ջան Ստալին.
Կույտուրան ել մեզ ես բերում.
Ջան Ստալին, Ջան Ստալին.
Պողպատի նման Ստալին:

Բարի աչքով մեզ ես նայում.
Ջան Ստալին, Ջան Ստալին.
Գրիգորը նոր կյանք է քաշում.
Ջան Ստալին, Ջան Ստալին.
Պողպատի նման Ստալին:

Ի. Վ. ՍՏԱԼԻՆ

ՅԵՐԳ ՍՏԱԼԻՆԻՆ

Մեծ Ստալին, ջանիդ մեռնեմ,
Քո մարդագեր կյանքիդ մեռնեմ,
Ամեն աշխարհ սեր ես սփռում,
Փայոփ պես պինդ կամքիդ մեռնեմ:

Ինքդ ծնվար ինչպես լույս որ,
Յեղար մեզ միշտ պաշտպան հզոր,
Քեզանով են միշտ կյանք առնում,
Թե գյուղացի և թե բանվոր:

Հանճար ես դու արեզական,
Արևի պես անմահական,
Մեր աշխարհին կյանք ես տալիս,
Լուսավորում մեր ապագան:

Շերամս քեզ լավ եմ ճանչցել,
Եշխիդ համար խաղ եմ կանչել,
Թեպետ վաղուց եյի չսրցել,
Այսօր նորից եմ կանաչել:

ՄԵՐ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այնտեղ, ուր առաջ
Քարոտ եր, խոպան,
Հիմա գործում են
Տրակտոր ու կոմբայն:

Այնտեղ, ուր առաջ
Ճահիճ եր նեխված,
Հիմա գործարան,
Քաղաք են շինված:

ԽՍՀՄ Գերագույն Խոր-
հրդի Նախագահության
Նախագահ Միխայիլ
Իվանովիչ Կալինին

ԽՍՀՄ Ժողովրդական
Կոմիտեների Խորհրդի
Նախագահ Վլադեսլավ
Միխայլովիչ Մուրտով:

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐՆԵՐՈՒՄ

Մեզ մոտ, ԽՍՀՄ-ում բանվորներն ու աշխատա-
վորները կոմունիստական կուսակցության ղեկավարու-
թյամբ հիմնականում ավարտեցին սոցիալիզմի կառու-
ցումը և այժմ անցել են կոմունիզմի կառուցմանը:

Բանվորների և աշխատավորների կյանքը զարձե-
կ է ուրախ ու յերջանիկ:

Կապիտալիստական յերկրներում բոլորովին ուրիշ
կերպ են ապրում աշխատավորները:

Այնտեղ ֆաբրիկաները, գործարանները, հողը պատ-
կանում է առանձին տերերի՝ կապիտալիստների և
կալվածատերերի: Բանվորներն այնտեղ հարկադրված
են աշխատել իրենց թշնամի-կապիտալիստների համար:
Կապիտալիստներն որ-որի վրա բանվորների աշխա-
տանքի ժամերը ավելացնում, իսկ աշխատավարձը պա-
կասեցնում են:

Կապիտալիստական յերկրներում տիրում է տրեստական ճգնաժամ: Այնտեղ մեկը մյուսի հետևից փակվում են բազմաթիվ ֆաբրիկաներ ու գործարաններ, փոքի հետևանքով գործազուրկների թիվը քանի գնում ավելանում է:

Աշխատավոր գյուղացիության դրությունը կապիտալիստական յերկրներում դարձել է անտանելի:

Նրանք քայքայվում ու կեղեքվում են կալվածատերերի և կուլակների կողմից:

Բանվորներն ու աշխատավոր գյուղացիությունը բուրժուազիայի կեղեքմանը պատասխանում են գործադուլներով, հեղափոխական ցույցերով և ապստամբություններով: Նրանք իրենց յերկրի կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ պատրաստվում են տապալել կապիտալիզմի իշխանությունը:

Ամբողջ աշխարհի աշխատավորությունը ԽՍՀՄ-ից սովորում է, թե ինչպես պետք է կռվել ու հաղթել:

Հայկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետություն.— «...Միայն Խորհրդային իշխանության գաղափարը խաղաղություն և ազգային վերածնության հնարավորություն բերեց Հայաստանին» (ՄՏԱԼԻՆ):

Իր գոյության 19 տարիների ընթացքում Խորհրդային Հայաստանը դարձել է հաջողությամբ աճող Խորհրդային հանրապետություն: 1918—19 թ. թ. մեկ միլիոն ուղբու ընդհանուր յեկամտի փոխարեն ՀԽՍՀ արդյունաբերությունը 1937 թ. տվել է 216 միլիոն 400 հազար ուղբու յեկամուտ. գյուղը կուլեկտիվացել է 91,8 տոկոսով, ստեղծվել են 34 ՄՏԿ՝ 1389 տրակտորով: Մեծապես աճել է կուլտուրան, արվեստը և զրահանությունը:

Հակահեղափոխական, ֆաշիստական դաշնակիզմի, տրոցկիզմի աջ թափթփուկների, նացիոնալ-ուկկոնիզմի, սպեցիֆիզմի և մյուս թշնամիների դեմ Հայաստանի բոլշևիկների մղած պայքարն ընկեր ՄՏԱԼԻՆԻ ղեկավարությամբ էլ ավելի կարագացնի ՀԽՍՀ տնտեսական ու կուլտուրական շինարարության վերելքը:

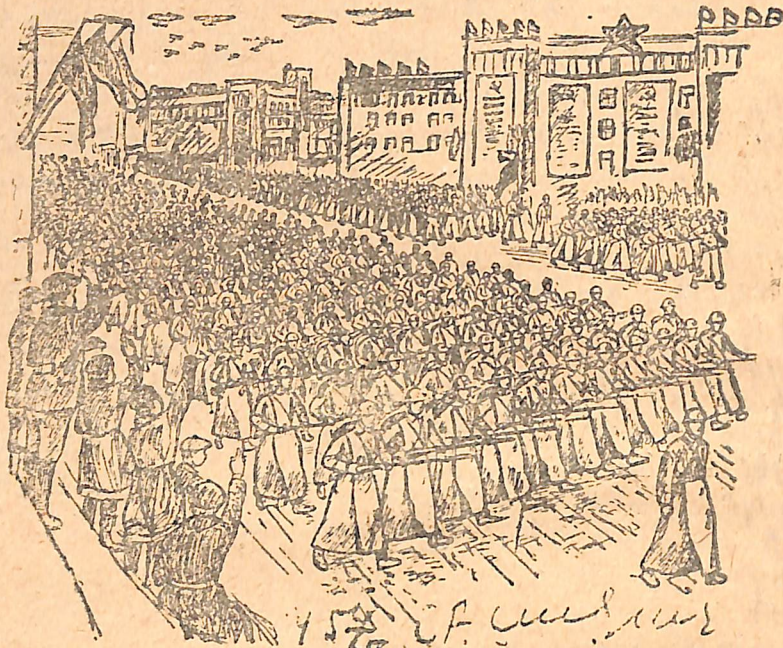
ՊԱՏՐԱՍ ԵՆՔ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ

Մենք կառուցում ենք նոր կյանք: Մենք ստեղծել ենք հզոր ինդուստրիա: Մենք զարգացնում ենք գյուղատնտեսությունը: Մենք կառուցել ենք սոցիալիզմ:

Կապիտալիստները տեսնում են մեր հաջողությունները: Մա նրանց անհանգստացնում է: Նրանք վախենում են, փոր իրենց մոտ հեղափոխություն կլինի: Նրանք մեր դեմ պատերազմ են պատրաստում:

Մենք պատերազմ չենք ուզում: Մենք պայքարում ենք խաղաղության համար: Բայց մեզ չի վախեցնում թշնամիների հարձակումը: Մենք բոլոր ուժով կպաշտպանենք մեր մեծ հայրենիքը, ամբողջ աշխարհի աշխատավորության հայրենիքը:

Մենք ունենք հզոր Կարմիր բանակ: Նա լավ է
զինված: Յեթե կապիտալիստները հարձակվեն մեզ վրա,
մենք կարող ենք նրանց ուժեղ հակահարված հասցնել:

Ուրիշի վոչ մի թիզ հողը չենք ուզում: Բայց մեր
հողն եւ, մեր հողից վոչ մի վերջոյ վոչ փոքի չենք
տա:

ՍՏԱՎԻՆ

ԱՆՀԱՂԹ ԲԱՆԱԿԸ

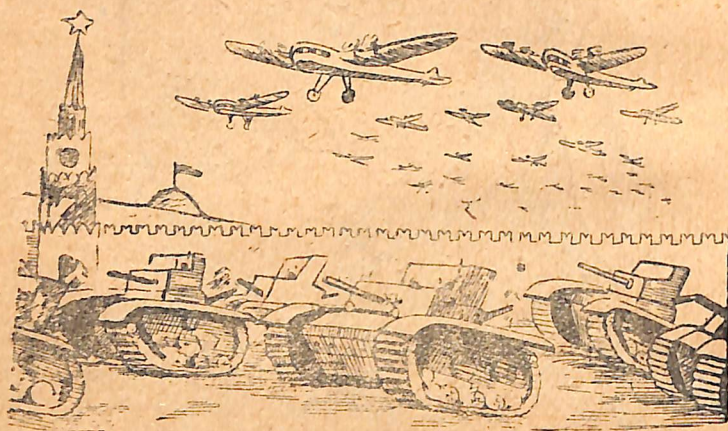
Կարմիր բանակը,
անհաղթ բանակը,
մեր խորհուրդների
արթուն պահակը,
զգաստ և անքուն,

ԸՆԿԵՐ ՎՈՐՈՇԵԼՈՎ

Խորհրդային Միության մարշալ, Կարմիր բանակի
առաջնորդը

գիշեր ու ցերեկ,
դիտում ե, հսկում,
վոր մեր թշնամին
մոտ չգա յերբեք
Խորհրդի յերկրին:
Ուռն, ուռն մեր
Կարմիր բանակին՝
բանվոր գյուղացու
արթուն զավակին:

ՉԱՊԱՅԵՎ

1

Չապայեֆն աղքատ գյուղացու զավակ էր, շար-
քային զինվոր՝ ցարական բանակում: Նա Կարմիր բա-
նակում դարձավ 25-րդ Կարմրադրոշ զիվիզիայի հրա-
մանատար:

Մինչև հեղափոխությունը նա անդրադեռ էր:
Բայց հենց վոր կարդալ-գրել սովորեց, ազահուլթյամբ
հարձակվեց զրքերի վրա:

Կարմիր բանակում Չապայեֆն աչքի ընկավ իբրև
հերոս հրամանատար: Ամենադժվար ճակատում բա-

վական էր, յեթե ներկա յեր Չապայեֆը, և Կարմիր-
բանակայիններն անվախ առաջ եյին գնում:

Չապայեֆը կոփում էր միշտ հերոսաբար: Հերոսի
պես էլ մեռավ:

2

Մի աշնանային մուսյլ որ էր: Ուրալի ափին, բարձր
սարի վրա սպիտակները չորս կողմից շրջապատել էյին
զիվիզիայի շտաբը:

Չապայեֆը հավաքելով մի քանի քաջեր՝ սկսեց
պաշտպանվել:

Ահա փամփուշտները վերջանում են: Մի խումբ
հերոսներ սեղմված են ափին: Ընկնում են սպանված-
ներն ու վիրավորները: Բայց Չապայեֆը դեռ կանգնած
է: Մի ձեռքին հրացանն է, մյուսին՝ ատրճանակը:
Չորս կողմը դիակներ են, վիրավորների տնքոցներ:
Չապայեֆը կանգնած ափին՝ կրակում է, չի թողնում
իրեն մոտենան: Մի ձեռքը վիրավորվում է: Սրբում
է արյունը և մի ձեռքով շարունակում է կրակել:
Ահա և վերջին գնդակը...

— Հիմա մենք նրան կրոնենք, — ուրախանում են
թշնամիները:

Բայց փոշ. Չապայեֆը չի ուզում կենդանի ընկնել
սպիտակների ձեռքը: Նա բարձր ափից ցած է թռչում
գետի մեջ, և պղտոր ալիքներն իսկույն կուլ են տա-
լիս նրա մարմինը:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Ո՞վ էր Չապայեֆը:
2. Ինչով բացատրել նրա հերոսությունը:

Մի անգամ, առափնյայան արշալույսին, Շչորսը հետապնդում էր սպիտակ-գվարդիականներին: Նրանք փախչում էին դեպի գետի կողմը:

Սպիտակ-գվարդիականներն անցան գետի մյուս ափը և իրենց հետևից այրեցին կամուրջը:

Շչորսն իր մարտիկների հետ սլացավ դեպի գետը, իսկ կամուրջն ամբողջովին գանգում էր բոցերի մեջ:

Շչորսը հանեց իր սուրը:

— Առաջ, փոչնչացնել թշնամուն...

Կարմիր բանակայինները կանգ առան իրենց տեղը և առաջ չշարժվեցին:

— Վտանգավոր է, ընկեր Շչորս, կամուրջը կջարգվի:

— Ուշացել էք, — հեռվից ասացին սպիտակները, — ել մեզ չեք հասնի:

Շչորսը գոչեց.

— Վախկոտները թող մնան այստեղ, իսկ քաջերը թող հետևեն ինձ:

Շչորսը թռավ իր ձիու վրա և նետվեց դեպի կրակը:

— Ուռն, — կանչեցին բոլոր մարտիկները և հետևեցին իրենց հրամանատարին:

Կամուրջը բոցավառվում էր և մազ էր մնացել, վոր բոլորովին ջարդ ու փշուր լինեց: Բայց քաջ մարտիկները մահից չեն վախենում: Բոցավառվող կրակի միջից նետվեցին դեպի գետի մյուս ափը:

Շուտով նրանք հասան սպիտակ-գվարդիականներին, ջրջապատեցին նրանց և բոլորին գերի վերցրին:

ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Մարտիկ — կռվող (գինվոր):

2. Մազ էր մնացել — քիչ էր մնացել:

ԶԿԱՆՈՎ

Վալերի Պավլովիչ Չկալովը խորհրդային ժողովրդի հարազատ ու սիրելի զավակն էր:

Նա հիանալի ողաչու յեր:

Անվախ բաղեյի նման ճախրում էր ողում, թռչում հեռու տարածություններ, անցնում ամպերի միջով, ճեղքում խիտ մառախուղը, սլանում ծովերի ու ովկիանոսների, լայն տարածությունների ու լեռների, բերքառատ դաշտերի ու այգիների վրայով:

Իր նման խիզախ ընկերների՝ Բայդուկովի ու Բեկաևիովի հետ նա անվայրեն թռիչք կատարեց Մոսկվայից մինչև Չկալով կղզին, վորը Չկալովին ավեց համաշխարհային հռչակ:

Խորհրդային կառավարությունը թռիչքի մասնակիցներին պարգևատրեց Լենինի շքանշանով և Խորհրդային Միության հերոսի կոչում շնորհեց նրանց:

Ընկեր Ստալինի հոգատարությունը Չկալովին ուժ ու յեռանդ էր տալիս նոր հաղթանակների համար: Նա իր ընկերների հետ միասին պատրաստվում էր իր մի նոր, չտեսնված թռիչքի:

Խորհրդային ողանավի մեջ նստած, Չկալովն ու իր խիզախ զինակիցները Մոսկվայից թռան մինչև Ամերիկա, անցնելով Հյուսիսային բևեռի վրայով:

Այդ թռիչքով նրանք ամբողջ աշխարհում չտեսնված նոր հաղթանակ տարան: Նրանք անվայրեն թռիչ-

քով ապացուցեցին, փոր անորինակ հերոսություններ կատարելու ընդունակ են միայն խորհրդային յերկրի մարդիկ:

Յե՛վ հանկարծ դաժան ու անմիտ մահը խլեց մեզանից մեր ժողովրդի լավագույն պալակի կյանքը:

Զկալով մեռավ, բայց նրա հիշատակը յերբեք չի ջնջվի մեր հիշողությունից: Նրա որինակը կվողենչի մեր սոցիալիստական հայրենիքի տասնյակ հազարավոր բազեններին~ողաչուներին:

ՎԱԼՅԱՆ, ՊՈԼԻՆԱՆ ՅԵՎ ՄԱՐԻՆԱՆ

1

Վալյան, Պոլինան և Մարինան քաջ ողաչուներ էին: Մեր հայր Ստալինը համաձայնություն տվեց, փոր նրանք ողանավով, առանց իջնելու, թռչեն Հեռավոր Արևելք:

Յե՛վ մի որ, առավոտյան, «Ռոդինա» ողանավով նրանք դուրս յեկան Մոսկվայից:

Ճանապարհը ղժվար եր: Զյուն, մառախուղ, սառնամանիք... բայց նրանք թռան: Անցան բարձր սարերի, խոր~խոր ձորերի, անմարդաբնակ տայգաների վրայով:

Քսանչորս ժամ շարունակ թռան, վեց հազարից ավելի կիլոմետր ճանապարհ անցան:

2

Յե՛վ անհ կաբինկում կարմիր լույս վառվեց: Ուրեմն բենզինը վերջանալու վրա յե: Պետք է իջնել: Բայց փորա՞նք, ներքևում անտառ է ու ճահիճ: Բացի դրանից, շատուման Մարինայի կաբինը գտնվում եր ողանավի առաջին մասում:

Յեթե ողանավի առջևի մասը խրվի ճահճի մեջ Մարինան կարող է վնասվել:

— Պարաշյուտով իջիր, — կարգադրեց ողանավի հրամանատար Վալյան Մարինային:

Մարինան վերցրեց մեկ ու կես կտոր շոկոլադ, կողմնացույց, դանակ, ատրճանակ՝ իր փամփուշտներով, լուցկի ու ցած իջավ: Վալյան ողանավն անփաս իջեցրեց: Բայց ռադիոն փչացավ, կապը յերկրի հետ կտրվեց:

3

«Վորոնել ու գտնել քաջ ողաչուներին» — կարգադրեց մեր հայր Ստալինը:

Յե՛վ գնացին վորոնելու:

Գնացին ողաչուներ, վորսորդներ, կոլանտեսականներ: Գնացին ողանավով, նավակով, փոտքով:

Ութ որ վորոնում էին:

Վերջապես Հեռավոր Արևելքի յերիտասարդ ողաչուները գտան նրանց: Վալյային, Պոլինային և Մարինային մեր յերկիրը ջերմ սիրով ընդունեց: Իսկ մեր կուսակցությունն ու կառավարությունը պարզատրեցին նրանց Հենրիի շքանշանով և Խորհրդային Միության հերոսի կոչումով:

Այսպիսի հերոս կանայք միայն խորհրդային յերկրում կարող են լինել:

ՊԱՏՄՈՒՄ Ե «ՌՈԴԻՆԱ» ՈՂԱՆԱՎԻ ՇՏՈՒՐՄԱՆ ՄԱՐԻՆԱՆ

1

Յերբ իջնելու հրաման ստացա, ցած թռա: Պարաշյուտը կանոնավոր կերպով բացվեց:

Ներքևում անվերջ ծառեր էին: Պարաշյուտը կախվեց մի ծառի ճյուղից: Դանակով պարանները կտրեցի ու ցած թռա և մինչև կուրծքս խրվեցի ճահճի մեջ:

Դուրս յեկա դժվարությամբ: Սակայն դժբախտությունն այն եր, վոր մի կոշիկս մնացել եր ճահճի մեջ: Բայց այդ դեռ վոչինչ. գլխավորն ուտելիքի հարցն եր:

2

Բարեբախտաբար այնտեղ սունկ շատ կար: Յես հավաքեցի և ճիւղոտների վրա անցկացնելով խորովեցի ու կերա: Հետո ճահճի մեջ մի սատկած ձուկ գտա: Այդ ձուկն ու սունկը և մեկ ու կես կտոր շոկոլադն իմ ուժերն ինն որ պահեցին:

3

Յերբեք չեմ մոռանա այն րոպեն, յերբ տեսա ինձ վորոնող ողանավը: Իսկույն խարույկ վառեցի և սկսեցի վազվզել, վորովհետև որդանավից կանգնած մարդուն նկատելը դժվար ե: Շուտով ողաչուն նկատեց ինձ: Իսկույն ուտելիք, գուլպա, կոշիկ և մի նամակ ցած գցեց: Հետո ցույց տվեց այն ուղղությունը, վորտեղ գտնվում եր «Ռոդինան» ու թռավ գնաց:

Նրա ցույց տված ուղղությամբ գնացի հասա «Ռոդինային» ու ընկերուհիներին:

ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ ԼԵՎԶԵՆԿՈՆ

(Խասան լնի դեպքերից)

1

Գիշերը դանդաղ ու հանգիստ եր անցնում: Բայց ահա մոտիկում մի ուռմբ պայթեց:

— Պատրաստ յեղեք, — հեռախոսով կարգադրեց վաշտապետ լեյտենանտ Լեվչենկոն:

Հանկարծ գետի կողմից ճապոնացիները դեպի մեր կողմը սողացին:

— Կրակ, — լսվեց հրամանը:

«Ս տալինի համար, մեր հայրենիքի համար» — գոչելով լեյտենանտ Լեվչենկոն իր վաշտը զրոհի տարավ: Ճապոնացիները շատ եյին, բայց մի խումբ կարմիր բանակայիններ կարողացան նրանց զրոհները յետ մղել:

Կոմյերիտականների քաջությունը բոլոր մարտիկներին վոգեփորեց:

2

Թշնամին սկսեց շրջապատել նրանց, բայց մարտիկները յերդվեցին կովել մինչև արյան վերջին կաթիլը:

Նրանք քաջվեցին մի անկյուն և ամրացրին գնդացիքը: Ամեն անգամ, յերբ ճապոնական զինվորների շղթան բարձրանում եր, վոր զրոհի դիմի, կոմյերիտական խարինն իր գնդացրով հնձում եր նրանց:

Ֆաշիստները ջարդվեցին:

3

Զառգերնայա բլրակի վրա, Խասան լնի մոտ, կրկին ծավալվում ե խորհրդային կարմիր դրոշակը:

Անվանի մարտիկները պարգևատրվեցին շքանշաններով, իսկ վաշտապետ լեյտենանտ Լեվչենկոն Խորհրդային Միության հերոսի կոչում ստացավ և կուրծքը զարդարեց Լենինի շքանշանով:

ԱՏՈՒՄ ԵՄ ՔԵԶ

Ատում եմ քեզ և քո գահը,
Միահեծան գոռոզ ցար,—
Յե՛վ քո փորձոց ու քո մահը
Պիտի տեսնեմ անպատճառ։

ԲԱՌԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

Միահեծան — ինքնակալ, ինքնիշխան, բռնակալ։

ՄԵԿ Ե՛Ն, ՄԵԿ Ե՛Ն

Հեյ, ձեզ մատաղ, բանվոր տղերք,
Մեկ ել, մեկ ել, մի զարկ տվեք,
Մի զարկ տվեք ցարի գահին,
Վոր խորտակվի նա հիմնովին...

Միահամուռ մեր ուժերով,
Հերոսների արյան գնով
Թեև ընկավ ցարն իր գահից,
Բայց չի ջարդված միանգամից։

Այժմ ել ցարն և մեզ աղաչում,
Վոր խնայենք վերջին շնչում.
Բայց, ձեզ մատաղ, բանվոր տղերք,
Մեկ ել, մեկ ել, մի զարկ տվեք...
Մի զարկ տվեք ցարի գահին,
Վոր խորտակվի նա հիմնովին...

ԲԱՌԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

Միահամուռ — միատեղ, միասին։

ԾԵՐ ԲԱՆՎՈՐԸ

Բանվոր Մինասը ծերացել էր. ել չեր աշխատում.
Կենսաթոշակ էր ստանում։

Մի ուր, յերբ ուղի ոն խոսում էր, Մինասի թող
պիտենր Կիմն ասաց.

- Պապի, քո գործարանի մասին են խոսում։
- Ի՞նչ են ասում, բալաս։
- Ասում են, փոր պլանը չեն կատարել։
- Վ՞որ ցեխը։
- Հալոցի ցեխը։
- Հալոցի՞ ցեխը։
- Այո։

Ծերունին լռեց:

Ամբողջ գիշերը նրա քունը չտարավ:

Առավոտյան վաղ Մինասը վեր կացավ ու գնաց գործարան:

ՄԱՐԴԸ ԶԻ

Կան յերկրներ, հանաք չի,
Մարդն է դառել մարդուն ձի.
Յեվ փողատեր չինացին
Մարդն է դարձրել կառքի ձի.
Ռիկչին ձի յե, կառապան,
Առած վարձը չնչին բան.
«Հոգիդ դուրս գա, այ կուլի,
Կառքդ հանիր ծուլ-ծուլի»,
Թե չե գրոշ չեն տա քեզ,
Թեկուզ սովից դու մեռնես:

ՅԵՐԿՈՒ ՄԵՔԵՆԱ

Այս դեպքը պատահեց Ամերիկայում:

Բանվոր Սմիտը տուն յեկավ դժգոհ:

— Ի՞նչ է պատահել, հայրիկ, — հարցրեց փորդին:

— Գործարանը նոր մեքենա բերին. նա իմ գործն է անելու, պտուտակներ է կտրելու:

— Ել ինչո՞ւ յես դժգոհում, չե՞ փոր դու ինքդ եյիլ ասում, փոր աշխատանքդ ծանր է:

— Առաջ ծանր եր, իսկ այժմ փոշ մի աշխատանք չեմ ունենալու: Գործարանատերը դուրս է շարտում յերկու հարյուր բանվոր: Նրան շատ ձեռնտու յե մեր փոխարեն մեքենաներ բանեցնել. մեքենաներն արագ են աշխատում, եժան գործ են տալիս, մեքենան չի դժգոհում, այլ հլու հպատակ է տերերին: Այժմ մենք քողցած ենք մնալու:

Իսկ ԽՍՀՄ-ի քաղաքներից մեկում կոմյերիտական բանվոր Կիմս ուրախ-ուրախ տուն յեկավ ու հայտնեց.

— Նոր մեքենա բերին. նա շատ ավելի լավ է կտրում պտուտակները, քան թե ձեռքի աշխատանքը. յերկու հարյուր բանվոր ազատվում են. ինձ փոխադրեցին ուրիշ աշխատանքի:

— Իսկ մյուսներին հեռացնում են, ի՞նչ է, — զարմացած հարցրեց մայրը:

— Ինչպե՞ս... ինչո՞ւ հեռացնեն. մեր յերկրում ամեն մի ձեռք անհրաժեշտ է: Ով մի գործից դուրս է գալիս, մի ուրիշ աշխատանքի յե անցնում: Մեզ մոտ գործազրկությունն իսպառ վերացել է:

ԲԱՌԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԽՍՀՄ — Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միություն:

Արտաշատ գյուղի ընկ. Ստալինի անվան կոլտնտեսություն փարչության նախագահին.

Արտաշատ գյուղի ընակիչ
ՀԱԿՈԲ ՍԻՄՈՆՅԱՆԻՅ

ԴԻՄՈՒՄ

Յես մինչև հիմա յեղել եմ մենատնտես, փորի պատճառով չեմ կարողացել լավացնել իմ տնտեսական դրությունը:

Տեսնելով կոլտնտեսության հաջողությունները և կոլտնտեսականների ուրախ ու յերջանիկ կյանքը, փորոշել եմ մտնել կոլտնտեսություն:

Խնդրում եմ չմերժել և ինձ ընդունել կոլտնտեսության անդամ:

ՀԱԿՈԲ ՍԻՄՈՆՅԱՆ

1938 թ. մայիսի 1-ին:

Արտաշատ

(Արտագրիչ այս դիմումը)

ԳՈՒԹԱՆԻ ՅԵՐԳԸ

Արի, գութան, վարի, գութան,
Որն եկել է, ճաշ դառել,
Առը շուռ տուր, խոփիդ դուրբան,
Որհնյալ է աստված, հորովել:

Քաշի, յեզը, ուսիդ մատանդ,
Քաշի, քաշենք, վար անենք.
Ճիպտին արա, քըշի, հոտաղ,
Մեր սև ուրին ճար անենք:

Պարտքատերը գանգատ գընաց,
Քյոխվեն կը գա, կը ծեծի,
Տերտերն որհնեց, անվարձ մընաց,
Կը բարկանա, կանիծի:

Են որն եկան թովջի արին,
Հարկ են ուզում տերության.
Ի՞նչ տամ կոռին ու բեզյարին...
Վարի, վարի, իմ գութան:

Ձեռքս պակաս, ուժըս հատած,
Հազար ու մի ցավի տեր,
Ինձ են նայում մերկ ու սոված
Մի տուն լիքը մանուկներ:

Արի, գութան, վարի, գութան,
Որն եկել է, ճաշ դառել,
Առը շուռ տուր, խոփիդ դուրբան,
Որհնյալ է աստված, հորովել:

ՅԵՐԿՈՒ ԽՈՓ

Միևնույն յերկաթի կտորից զարբնոցում շինված էյին
յերկու խոփ:

Նրանցից մեկն իսկույն գնաց աշխատանքի, իսկ մյուսը
յերկար ժամանակ ընկած եր զարբնոցում:

Մի ժամանակ այդ յերկու խոփերը կրկին պատահեցին
իրար:

Աշխատող խոփն արծաթի պես փայլում էր, իսկ պարապ
մնացածը՝ սևացել էր ու ժանգով պատել:

— Ասա, խնդրեմ, ինչիցն է, վոր դու այդպես փայլում
ես,— հարցրեց ժանգոտած խոփն իր ընկերոջը:

— Աշխատելուցն է, սիրելի ընկեր,— պատասխանեց փայ-
լուն խոփը:— Իսկ յեթե դու ժանգոտել ես և առաջվանից ավելի
յես վատացել, այդ նրանից է, վոր յերկար ժամանակ անգործ
ես յեղել:

ԴԺՎԱՐ ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Պուղին թաշկինակով տասը ձու յեր տանում տուն:

Ճամփին պատահեց իր ծանոթին և ասաց.

— Թե իմանաս թաշկինակումս ինչ կա, սրա ձվածեղից
քեզ ել կուտացնեմ:

— Ձո՛ւ,— պատասխանեց ծանոթը:

— Վճճ, եդ վճճ իմացար,— զարմացավ խելոքը:—

Դե են ել ասա՝ քանի հատ է, բոլոր տասն ել քեզ կտամ:

— Տա՛սը,— պատասխանեց ծանոթը:

— Ա՛ռ, ախպեր, եդ ել իմացար,— ասաց Պուղին ու թաշ-
կինակով ձուն տվեց ծանոթին:

ՃԱԽԱՐԱԿ

Մանիր, մանիր, իմ ճախարակ,
Մանիր սպիտակ մալանչներ,
Մանիր թելեր հաստ ու բարակ,
Վոր յես հոգամ իմ ցավեր:

Տիգրանիկս գուլպա չունի,
Հանդ է գնում վոտաբաց,
Գաբրիելս չուխա չունի,
Միշտ անում է սուգ ու լաց:

Զվալ չունենք, չաթու չունենք,
Վնչ սամոտեն, վնչ պարան,
Այսպես աղբատ դեռ յեղած չենք,
Կարվել է ամեն բան:

Դեռ հարս էյի, վոր գործեցի
Քանի կապերտ, խալիչա,
Բայց դրանցից շուտ զրկվեցի,
Հիմա չունեմ մի քեչա:

Կարմիր որս, յերբ սևացավ,
Պարտքը մնաց թեև քիչ,
Պարտատիրոջ սիրտն ել սևցավ,
Յեկավ տարավ ամեն ինչ:

Մանիր, մանիր, իմ ճախարակ,
Մանիր սպիտակ քուլաներ,
Մանիր թելեր հաստ ու բարակ,
Վոր յես հոգամ իմ ցավեր:

Փ Ա Ւ Ո Ւ Ս

1936 թ. դեկտեմբերի 15-ին ժամը 13-ին իսպանական խռովարարների №1 հիդրոինքնաթիռն ող բարձրացավ: Նրան հանձնարարված եր ուղեկցել խռովարարների նավերին: Ինքնաթիռի վրա ելին կրտսեր ողաչու Անտոնինոն, բորոմեխանիկ Նվարիստոն և ավագ ողաչու՝ Փաշխատական զորամասերի լեյտենանտ Մորենոն:

Անտոնինոն և Նվարիստոն վաղուց էյին սպասում այդ որվան: Լինելով բռնի կերպով մորիլիզացիայի յենթարկվածներ՝ նրանք ծրագրել էյին հանրապետականների մոտ փախչելու պլանը: Յեվ ահա մոտեցել եր հարմար բոլեն:

Անտոնինոն ինքնաթիռը աննկատելի կերպով ուղղեց դեպի հյուսիս:

Լեյաենանտ Մորենոն զգալով ինչ-վոր վատ բան՝ հրամայեց ինքնաթիռն ուղղել ծրագրած ճանապարհով: Անտոնինոն չհպատակվեց:

— Պետք է հանձնվել հանրապետականներին,— առաջ նա:

Դրան վորպես պատասխան, Մորենոն դեկն ուժեղ կերպով ուղղեց դեպի խռովարարների նավահանգիստը: Այդ ժամանակ Անտոնինոն պահեստի դեկն ավելի ուժգնությամբ թեքեց դեպի հյուսիս: Նրանց մեջ կռիվ սկսվեց: Բորոմեխանիկ Նվարիստոն կրակեց Մորենոյի վրա, բայց վրիպեց: Նվարիստոն կրակեց յերկրորդ անգամ և վիրավորեց նրան մեջքից: Մորենոն ամբողջ թափով ընկավ դեկի վրա և աշխատում եր կանգնեցնել մեքենաները՝ ինքնաթիռը խորտակելու նպատակով: Նվարիստոն կրակեց յերրորդ անգամ: Մորենոն ստացավ մահացու հարված և լռեց:

Մեկ և կես ժամից հետո Անտոնինոն հիդրոինքնաթիռը հաջող կերպով իջեցրեց հանրապետականների աերոդրոմում:

Հանրապետականները մեծ ցնծությամբ դիմավորեցին հերոս փախտականներին:

ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հիդրոինքնաթիռ—ողանավ, վորը կարող է և ջրի վրայով գնալ:
Վրիպել—չկաշել:

Աերոդրոմ—ինքնաթիռների իջնելու հրապարակ:

ՃԱՆՃԸ (ԱՌԱԿ)

Խոնարհ ու հեզ
Մի հոգնած յեղ,
Արորն ուսին,
Ճանճը պողին
Մի իրիկուն
Գալիս եր տուն:
Մին ել ճամբին
Մն նստած ին
Մի ուրիշ ճանճ

Այսպէս ասաց.
— Այդ յեղան հետ
Վարտեղից եդ:
Բիթր տնկած
Ճանճն ասաց.
— Մե՛նք վորտեղից.
Վարու՛մ եյինք,
Վարտեղից:

ԲԱՌԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հեզ—խոնարհ, սուս ու փուս:

ԼԻՆԱ ՈՂԵՆԱ

1

Լինա Ողենան իսպանական հերոս ժողովրդի հարազատ ազ-
նիկներից մեկն էր: 1936 թվի սեպտեմբերի 20-ին Լինա Ողե-
նան մեռավ հերոսի մահով: Գրենադա քաղաքի մոտ տեղի ու-
նեցած կռիվների ժամամանակ կոմյերիստուհի հրամանատար Լի-
նա Ողենան առաջնորդում էր իր զորամասը: Նա անվախ էր
ու խիզախ—քաջի նման կռվելով առաջ գնաց, իսկ նրա զորա-
մասը յետ մնաց: Մեկ ել հանկարծ Լինան նկատեց, վոր ինքը
ըջապատված է թշնամիներով: Հասկացավ իր դրուժյունը, չը-
վախեցավ, չտատանվեց, բայց վճռեց թանկ ծախել իր կյանքը:
Նա գիտեր, վոր թշնամիների ձեռքը պետք է ընկնի—բայց կանգ
առավ, չոգեց, իր ունեցած բոլոր գնդակներից մեկը պահեց
ծնկի տակը և մյուս բոլոր գնդակներից ամեն մեկով մի ֆա-
շիստ սպանեց: Վերջին, պահած գնդակով վերջ տվեց իր յերի-
տասարդ ու վառվռուն կյանքին: Թշնամու ձեռքն ընկավ նրա
անշունչ մարմինը միայն:

Կես ժամ հետո նրա ջոկատը վրա հասավ: Իր սիրելի հը-
րամանատարի դիակը տեսնելով, ջոկատը կատաղի հարձակվեց
թշնամու զորամասի վրա և վոչ մեկին կենդանի չթողեց: Ապա
վերցրին հերոս աղջկա դիակը և տարան:

2

Լինա Ողենայի մահը մեծ ցավ պատճառեց վոչ միայն
Իսպանիայի, այլ և ամբողջ աշխարհի բանվորներին ու նրանց
զավակներին:

Մեր՝ Խորհրդային յերկրի բոլոր յերեխաները կարգացին,
իմացան Լինա Ողենայի կյանքի և հերոսական մահվան մասին:
Բոլորը սիրում ու հարգում են նրա անմահ հիշատակը:

Այդ սիրո ապացույց է Լինա Ողենայի մորը գրված՝ 9
տարեկան Ասու՛մա Մաու՛երի նամակը, Սիմֆերոպոլ քաղաքից:

Սիմֆերոպոլի 10-րդ դպրոցի աշակերտուհի, 9 տարեկան
Ասու՛մա Մաու՛երը մարտի 16-ին նամակ է ուղարկել Բարսե-
լոնա, Փաշիստ խռովարարների դեմ ունեցած կռիվներում հե-
րոսաբար ընկած կոմյերիստուհի Լինա Ողենայի մորը:

Նա գրել է.

«Սիրելի մորաքույր Ողենա.

Մեծ դժբախտություն է պատահել մեզ: Բայց դու մի լար:
Հանրապետական Իսպանիայում նույնպիսի ուրախ կյանք կլինի,
ինչպես մեզ մոտ: Ելի մի լար նրա համար, վոր դու, քո սե-
աչյա Լինայի փոխարեն, ունես կապուտաչյա Լինա: Դա իմ
քույրն է—Լինա Մաու՛երը: Նա ծնվել է անցյալ տարվա ոգոս-
տոսին, յերբ քո Լինան հերոսաբար ընկավ Փաշիստների դեմ
կռվելիս: Յե՛վ ահա այն ժամանակ յես ու մայրիկս վորոշեցինք
մեր փոքրիկին Լինա անունը տալ, վոր պահպանենք քո հերո-
սուհի Լինայի հիշատակը և կարեկցենք ձեր վշտին:

Վողջ յեղիր, թանկագին մորաքույր Ողենա: Մի մոռացիր,
վոր դու մի Լինա ել ունես»:

ԱՍՈՒՄԱ ՄԱՈՒԵՐ

ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

Տոստովել—կասկածել, յերկմտել (շարժվել):

Ապացույց—մի դեպք հաստատող փաստ, նշան:

Կարեկցել—ցավել, ափոստալ, վշտակից լինել:

ՃՊՈՒՌՆ ՈՒ ՄՐՋՅՈՒՆԸ

Թոր-վորի մի ճպուռ
Վողջ ամառը շուռ ու մեռ,
Յերգեց, հոռաց,
Ճոճոաց:

Մին եր, ըհր, ձմեռը
Փոեց իրա թեերը,
Բացեց գորգն սպիտակ,
Դաշտերն առավ ձյունի տակ:

Անցան պայծառ որերը...
Յեկան որեր ցրտաշունչ,
Ճպուռն ընկավ լուռ ու մունջ,
Քաղցած փորին ել ի՞նչ յերգ,
Յուրաք տարավ փոռ ու ձեռք:

Ձրնգը-զրնգը գողալով,
Ծանր-ծանր սողալով,

Նա մըջյունին ասում եր.
— Դիխիդ մատաղ, սանամեր,
Մի ճար արա շունչ առնեմ,
Յրաից, սովից չմեռնեմ:
Կերակրի, տաքացրու,
Մինչև գարուն ապրեցրու:
— Ի՞նչ պատահեց, սանիկս,
Ձարմանում եմ, ջանիկս,
Չաշխատեցիր ամառը,
Ասա, ի՞նչ եր պատճառը:
— Եղպես բանի, սանամեր,
Ել ժամանակ ո՞վ ուներ,
Նա խոտերում բուրավեա
Յերգում եյի մերոնց հետ:
— Ուրեմն դու...— այո, յես,
Վողջ ամառը դես ու դեն

Յերգ յերգեցի մշտապես:
— Յերգեցիր, հա, շատ բարի,
Այժմ ել բռնի վերվերի,
Քամին ծափ տա, դու՛ պարի:

ՅԵԹԵ ՇԱՏ ՍՈՎՈՐԵՄ, ԱՎԵԼԻ ԼԱՎ ԿԱՇԽԱՏԵՄ

(Բուսիգիսի հառից)

Յես դեռ կիսագրագետ եմ: Վոչնչի մասին այնքան շատ
չեմ մտածում, վորքան սովորելու: Շատ եմ ցանկանում ավելի
առաջ գնալ: Ցանկանում եմ վոչ միայն դարբին լինել, այլև
իմանալ, թե ինչպես ե մուրճը կառուցված, ինքս ել սովորեմ
մուրճեր պատրաստել:

Դրքեր յերբեք չեմ կարդացել և միայն վերջերս, 2 ամիս
առաջ, կարդացի առաջին գիրքը—Պուշկինի հեքիաթները: Ինձ
շատ դուր յեկան:

Միայն, ճիշտն ասած, դժվարությամբ եյի հասկանում:

Յեվ գիտեմ յես. յեթե սովորեմ, ավելի լավ կաշխատեմ:
Շատ բաներ կան այժմ, վորոնց խելքս չի հասնում: Շնորհա-
կալ եմ մեր կառավարությունից և կուսակցությունից. նրանք
ողնեցին ինձ այս դործում, ուսուցիչներ նշանակեցին և յես
կսովորեմ:

Ահա կվերադառնամ և ամբողջ ուժով կլծվեմ արտագրու-
թյան և ուսման աշխատանքներին:

ՃՆՃՂՈՒԿ

Վորսից վերադառնալիս՝ անց եյի կենում մի պարտեզի
միջով: Շունս վազում եր իմ առջևից:

Նա հանկարծ իր քալերը փոքրացրեց և սկսեց կամաց ու
զգուշ առաջ գնալ. կարծես վորսի հոտ եր առել:

Յես նայեցի ու փոքր ինչ հեռու, ճամբի վրա տեսա մի փոք-
րիկ ճնճղուկ, վորի կտուցի շուրջը դեղին եր, իսկ գլուխն աղ-

վամագով ծածկված: Նա ընկել էր բնից ու անշարժ պառկել էր, միայնակ ու անոգնական, հազիվ դուրս յեկած փոքրիկ թևերը փռած:

Յերբ շունս ծանրաքայլ մոտենում էր նրան, հանկարծ մտափառ ծառի վրայից մի մեծ, սև կրծքով ճնճողուկ, քարի պես ցած նետվեց, ընկավ ուղղակի շան առաջը և հուսահատ ու ծղրտոցով մի յերկու անգամ թռավ դեպի շան դունչը:

Նա հարձակվում էր, վոր փրկի, պահպանի ձագին... Բայց նրա փոքրիկ մարմինը դողում էր սարսափից: Նրա ծղրտոցը կատաղի յեր: Նա ուժից ընկնում էր. նա իրեն զոհում էր:

Ի՞նչ ահագին հրեշ պիտի յերևար նրա աչքին շունը... Բայց և այնպես նա նստած մնալ չկարողացավ բարձր ու անվտանգ ճյուղին...

Շունս կանգ առավ. յետ քաշվեց...

Յես շտապեցի շվարած շանս յետ կանչել և հեռացա՝ զգալով մեջս մի պատկառանք դեպի այդ փոքրիկ թռչունը:

ԲԱՍԵՐԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ազվամազ—փոքրիկ, նոր, առաջին անգամ բուռած մազ. քնքույշ փետուրներ:

2. Նետվել—ուժով ընկնել:

3. Հրեշ—անճոռնի, ալլանդակ, սարսափելի մի բան:

4. Պատկառամբ—հարգանք:

ՅԵՐԿՈՒ ԸՆԿԵՐ

Յերկու ընկերներ իրիկնապահին
Հրացան առած՝ անտառ գնացին,

Վոր մեկ բան վորսան

Շուտով յետ դառնան:

Հանկարծ անտառից մի արջ դուրս պրծավ
Ու կատաղությամբ նրանց վրա վազեց.

Մեկն շտապելով ծառը բարձրացավ,

Մյուսն անճարացած՝ գետնի վրա պառկեց:

Շունն իրեն քաշեց

Ու անշարժ մնաց,

Վոր արջը կարծե,

Թե նա մեռած է:

Արջը մոռալով՝ մոտեցավ նրան,
Ականջը կամաց դրավ բերնի վրա:

Ականջ դրեց,

Հոտ քաշեց,

Վերջապես նրան մեռած կարծելով,

Հեռացավ գնաց՝ դունչը լիզելով:

Փախած ընկերը ծառիցն իջավ ցած,

Ընկերին հարցրեց, թե արջն ի՞նչ ասաց:

— Արջն ինձ պատվիրեց, վոր յես մյուս անգամ

Քեզ պես մարդու հետ վորսի չգնամ,

Վոր մեզ մի վտանգ—բան պատահելիս՝

Մենակ չթողնես ու ինքդ փախչես:

ՆԱԽԿԻՆ ԶԱՀԻՃՆԵՐԻ ՏԵՂԸ

— Քեռի, այ քեռի, մեր ձին չէս տեսել. մեռանք փնտռելով,—հարցրին յերեխաները կուտնտեսության պահակին, վոր նստել էր իր տնակի դռանը և թերթ էր կարդում:

— Ձեր ձին մի ժամ առաջ խրվեց ճահճի մեջ. հիմի նրա ախանջները կտեսնեք միայն:

Յերեխաները զիտեյին, վոր պահակը կատակասեր մարդ է, հանաք է անում, բայց նրանք չզիտեյին, վոր այդ դաշտերի տեղը առաջ ճահիճ է յեղել: Նրանք լուրջ կերպով հարցրին.

— Ի՞նչ ճահիճ, վճրտեղ է այդ ճահիճը, վոր միայն դու յես տեսել:

— Այո, յես տեսել եմ. իսկ դուք չեք տեսել, ճիշտ է: Այ, պատմեմ—լսեցեք:

Առաջ, յերբ դուք չկայիք, ցարի ժամանակ, այս կողմերը

ճահիճ եր. ձին ել եր խրվում, կոմբ ել, տեղին անծանոթ մարդն
ել, իսկ վոչխարներն ու գառները խեղդվում եյին, կորչում:

— Հապա ի՞նչ յեղան ճահիճները, քեռի:

— Ի՞նչ յեղան. մենք հա դիմում եյինք մեր մեծերին, իշ-
խանավորներին, ասում եյինք՝ պետք է չորացնել: Բայց Ռվ եր
լսողը:

«Մենք ենք ստեղծել ճահիճը, վոր մենք ել չորացնենք»,
— ասում եյին գլուղի փողատերերը:

Շատ վիճեցինք, աղմկեցինք, բայց իզուր:

Իսկ Խորհրդային իշխանությունն ալապես չվարվեց. տե-
սանք պետք է չորացնել—եւ չեղարացրինք: Յերկու տարում
առունք փորեցինք. ջրերը ցած հոսեցին, ճահիճները չորացան:
Հողը մշակեցինք ու ահա այդ հողերով կանցնեք, ձեր ձին կը-
դոնեք:

— Ի՞նչ լավ է, վոր ճահիճները չորացրել են,— ասացին
յերեխաներն ուրախ-ուրախ,— հիմա ուր ել լինի, կգտնենք մեր
ձին:

Նրանք շարունակեցին իրենց ճանապարհը և դաշտից այն
կողմն, անտառում գտան կորած ձին:

ԱՆԻՎԷՆԵՐԳԸ

Շողիդ ու շունչս

Իրար են ձուլվում,—

Անիվ իմ, դարձիր:

Դեռ նոր կոշտացած

Իմ բազուկները

Քեզ հետ են կապված,—

Անիվ իմ, դարձիր:

Կարծես թե կյանքում

Յերկուսս եսպես

Մեկտեղ ենք ծնվել,—

Անիվ իմ, դարձիր:

Անսանձ ու անդուսպ

Սեր կա մեր սրտում,

Իրար ենք սիրում,—

Անիվ իմ, դարձիր:

Կյանքի փոթորկում

Իրար մենք գտանք

Ու չենք բաժանվի,—

Անիվ իմ, դարձիր:

Շողիդ ու շունչս

Իրար են ձուլվում,—

Անիվ իմ, դարձիր:

ՆԵՍՈՅԻ ՔԱՐԱԲԱՆԵՍԸ

Կիրակոսը մրսել եր, անկողին եր ընկել, տանջվում էր
տաքության մեջ: Հարևանները հիվանդի շուրջը հավաքված,
ողեն լիքը, զրույց եյին անում, չիրուխ քաշում:

— Տղերք, սա վոր քրտնի վոչ, բան չի գառնար: Յեկեք
սրան մի քարաբաղնիս անենք,— ծխի միջից առաջարկեց Նեսո
բիճեն:

— Հա, եդ խելքս կտրեց,— հավանություն տվեց մի ուրիշը:

— Դրան ել ուրիշ ճար չկա,— ձեն տվին ես ու են կողմից:

— Կիրակոս...

— Հը՛:

— Ասում ենք՝ քարաբաղնիս անենք— ի՞նչ ես ասում:

— Վախենում եմ... չգիմանամ...

— Տո՛, կդիմանաս, յերեխա հո չե՞ս:

— Դե... դուք գիտեք... ձեզ... մատաղ:

— Աղջի, պղինձը շուր լցրեք: Մի փեշ ել քար բերեք,
կրակին՝ ածեք տաքանան:

Պղինձը դրին կրակին, քարերը ածին կրակի մեջ ու նրա-
տեցին: Նեսո բիճեն սկսեց պատմել, թե քանի հոգի յե ազատ-

վել քարաբաղնիսով՝ Մատղաշնոց Դանելը, Մաթոսենց Մխնաթը, Ծառուրանց Սեփանը, Մաշկավորանց Մկոն—մինչև վոր ջուրը լեփ յեկավ, քարերն ել կարմրեցին:

— Դե ժամանակն ա, վեր կացեք:

— Տղերք, վախում եմ... կանչեց հիվանդը:

— Դու սոսկ կաց: Աղջի, մի յերկու հաստ լեհեր բերեք, մի չորս-հինգ հոգի ուժով աղերք ել յեկեք եստեղ:

Շորերով փաթաթած յեռման ջրով լիքը պղինձն ու հիվանդին դրին իրար հետ, կարմրած քարերը լցրին ջրի մեջ. քարերը թշալացին, ամպի նման գոլորշին սկսեց բարձրանալ, շտապով վերմակները ծածկեցին ու չորս կողմից վրեն նստուտեցին:

— Վայ, խեղդվեցի, — խուլ գոռում եր հիվանդը:

— Խեղդվիլ չի... աղերք, պինդ նստեք: Գլուխն ու փուսերն ամուր պահեք:

Հիվանդն աղաղակում եր, որհասական ջանքեր եր անում շարժվելու, բայց հինգ-վեց աժդահա տգամարդ վրեն նստած՝ չեկին թողնում:

— Ո՛ւր ես գնում, — կանչում էին ես ու եմ կողմից, վերեկից սեղմում ու հռնում:

— Հիմի թե չքանի:

Ու նեսս բիձեն, հիվանդի վրեն նստած չիբուխը բերանին՝ շարունակում եր իր պատմութունը:

Նեսս բիձու պատմությունը վերջացավ. վեր կացան, վերմակները յետ քաշեցին: Գոլորշին ողեն բռնեց: Բայց հիրակուսը...

— Կիրակոս, — ձեն տվին, շարժեցին, քաշքշեցին: Կիրակոս չկա:

— Ա՛յ տղա, ես վճնց ելավ, — մոլորված արտասանեց Նեսոն:

Մյուսները լուռ էին:

— Վայ, տունս քանդվեց... — ծղրտաց Կիրակոսի կինը: Իբար հրելով աղերքը դուրս եկան կառուրը: Ու մինչդեռ ներքե Կիրակոսի կինը սուղ իր անում, կտերը արևում նստոտած ող-

դերքը պատմում էին, թե քանի-քանի հոգի յեն խեղդվել քարաբաղնիսից:

— Տո՛ւ, դե ճակաի գիր ե, ելի, հո նրանց ել Նեսոն չի խեղդել:

Նեսոն լուռ, գլուխը կախ արած, լսում եր ու չիբուխ եր քաշում:

ԳԺՎԱՐ ՏԱՐԻ

Վարի, գութան ջան, վարի,

Շատ ե գժվար ես տարի:

Պապին տարան քյոխվի դուռ,

Հարկ են ուզում. — Տո՛ւր, հա տո՛ւր...

— Կտամ, քյոխվա, փող չունեմ...

— Չունես, Շեկոն կտանեմ:

— Աման քյոխվա, քեզ դուրբան,

Շեկոն գնա թո՛ղ՝ գութան,

Գարնան անենք վարուցանք,

Կալը կալսենք, բերենք տանք:

Գարունը յետ դառավ ել,

Դու՛թան լծվեց — հորովել...

— Վարի, գութան ջան, վարի,

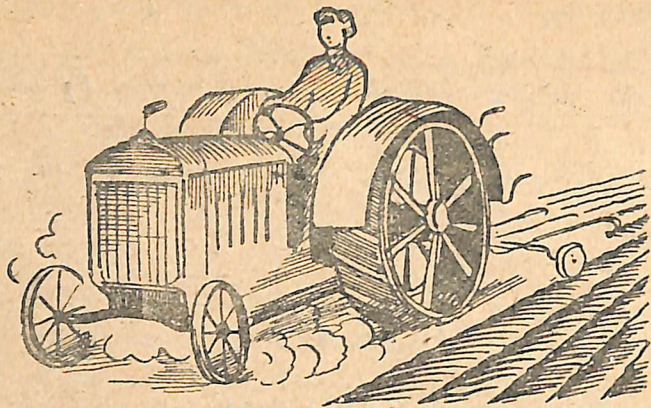
Դատենք ցորեն ու գարի,

Տանենք, ամենք քյոխվի վեշ,

Վոր չտանի մեր գոմեշ:

ՀԱՐՑԵՐ

1. Մեր կյանքի վճր շրջանն է ներկայացված այստեղ:
2. Վորճնք են այդ շրջանի բնորոշ գծերը:
3. Ի՞նչ վիճակումն է ապրել գյուղացին և ի՞նչ հավատ է ունեցել ապագայի նկատմամբ:

ԴԱՇՏԵՐ

Դաշտեր, դաշտեր անծայրածիր,
Ծով դաշտերում՝ փոսկի հասկեր,—
Սպասում են քո գալուստին,
Ցերկաթաթի հնձվոր ախպեր:

Աբի, արի խնդությամբ լի,
Մեծ փրկարար հյուրի նման...
Թող ամեն տեղ յերգդ հնչի,
Հյուր փրկարար, հյուր աննման:

ԻՆՉՊԵՍ ՏԵՐՏԵՐԸ ԳՈՒՇԱԿԵՑ ԱՆՁՐԵՎ ԳԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

— Իմ ուսերին 80 տարի յե նստած,— պատմում ե քեռի Միխայր,— փորից 60 տարին անց եմ կացրել աստծուն յերկրը՝ պագելով և աղոթելով: Եզ 60 տարվա ընթացքում հիվանդ եմ ունեցել՝ մատաղ եմ արել, փոր լավանա. հողը լավ բերք չի տվել՝ աղոթել եմ աստծուն, փոր անձրև գա. գործս անհաջող ե անցել՝ գիշեր-ցերեկ աղաչել ու պաղատել եմ աստծուն, փոր նեղ ղրությունից ինձ հանի: Մի խոսքով՝ ամեն մի նեղ

վիճակում յեղած ժամանակ աստծու ոգնությանն եմ զիմել... բայց բոլորն իզուր:

Մի տարի ել, հիշում եմ, յերկար ժամանակ անձրև չեկավ, մեր արտերը չորանում էին: Մեր գյուղացիներն ինձ ուղարկեցին գյուղի տերտերի մոտ խնդրելու, փոր նա մաղթանք անի, անձրև բերի: Այդպես ել արեցի: Տերտերը լսելով ինձ՝ ապաց.

— Քեռի Միխայր, արի դու մի-յերկու որ հետո, մինչև յես կաղոթեմ աստծուն և ճիշտը կիմանամ նրա միտքը:

Մի-յերկու որ հետո գնացի: Տերտերը յեկեղեցումն եր: Ինձ տեսնելուն պես կարծես մի բան հիշելով նա մտավ իր խուցը, իսկ ինձ ասաց, թե մի քիչ սպասիր: Ցես հետաքրքրությունից նրա հետևից գնացի և տեսա կիսաբաց դռնից, թե ինչ պես նա ուշադիր զիտում եր պատից կախված ժամացույցի նման մի կլոր բան: Քիչ հետո տերտերը դուրս յեկավ և ասաց,— դե գնանք... Աստված խոստացավ մեր մեղքերը ներել և անձրև ուղարկել:

Գնացինք, տերտերը մաղթանք արեց: Ժողովուրդն ահազին մատաղ եր մորթել, տերտերին ահազին խաչհամբուր տրվին... և իսկապես անձրև յեկավ:

Հետո, Խորհրդային իշխանության որոք, չերբ յես մեր գյուղատնտեսի մոտ տեսա բարոմետրը (ծանրաչավ), նոր իմացա տերտերի խաբեբայությունը: Տերտերի խցում պատից կախված ժամացույցի նման գործիքը բարոմետր եր, փոր ցույց ե տալիս ոգի ճնշումը և նախատեսում անձրևային չեղանակը: Տերտերը գիտությունն անգամ ոգտագործել եր մարդկանց խաբելու համար:

ՄԻՋՈՒՐԻՆԻ ԱՅԳԻՆ

Մի մեծ գյուղում, բերքի տոնի ժամանակ, գյուղատնտեսական ցուցահանդես կար:

Ամեն տեսակ հացահատիկների, բանջարեղենների հետ զբված էին նաև սքանչելի պտուղներ:

Միշուրին

Գյուղացիները հավաքված նայում էին այդ պտուղներին։
— Զարմանում եք, հա,—ասաց գյուղատնտեսը, մոտենալով նրանց.—դուք զեռ դա՛նք տեսել. բա Միշուրինի այգին վոր տեսներ, ի՜նչ կասեք։

— Միշուրինն ո՞վ է, ընկեր Վահրամ, նրա այգին ի՜նչ տեսակ է վոր,—հարց տվեց գյուղացիներից մեկը։

— Ա՛յ, լսեք, պատմեմ։

Գյուղացիները շրջապատեցին գյուղատնտեսին, նա շարունակեց.

— Խորհրդային մեծ գիտնական, հայտնի ալգեբործ եր Միշուրինը։ Նա տասնյակ տարիներ փորձեր եր անում, վոր պեսզի նոր տեսակի բույսեր աճեցնի մեր յերկրում։ Յես յեղել եմ նրա մշակած այգիներում և ահա թե ինչեր եմ տեսել։

Ահա թփերի մի մարգ. սրանք թզուկ տանձենիներ են. տանձը նույնն է. սովորական տանձից ել խոշոր ու համեղ,

բայց ծառն այնքան փոքր է, վոր կարող ես վրայից թռչել. այսպես ավելի քիչ տեղ է բռնում, հեշտ է խնամելն ու պտուղը հավաքելը։

Ահա բալենին. նա աճում է ծաղկամանի մեջ, սեղանի վրա։ Բայց տեսեք, ինչքան բալ կա վրան. ամեն մի կոթի վրա վոչ թե զույգ բալեր են աճել, այլ հիսուն, վաթսուն հատ։

Միշուրինի այգում այնպիսի խնձորներ կան, վորի տակ պահակները վախենում են քնել։ Զեռքերիդ տփերի մեջ հազիվ կարող ես տեղավորել մի խնձորը։ Յեթե ծառից վայր ընկնի տակը քնած պահակի գլխին, կարծում եմ այնքան ել հաճելի չի լինի նրա համար։

Միշուրինի մորենու մեկ թուփը տալիս է վեց, յոթ կիլոգրամ մորի. այն ել ի՜նչ մորի. ամեն մի հատիկը չորս անգամ մեծ է մեր մորուց. համեղ է, դիմացկուն. ուր ուզում ես ուղարկիր—չի տրորվի, չի փշանա։

Ամենացուրտ և ամենատաք յերկրների բույսերը Միշուրինն ընտելացրեց և այժմ նրանք աճում են մեր յերկրի ամեն մի մասում։

— Մեզ մոտ ել պետք է այդ փորձերն անենք,—վրա բերեց կոմյերիտական Լևիկը։

— Այո, այո,—ձայն տվին այս ու այն կողմից կոլտնտեսականները։

ԲԱՌԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

Բնակացրեց—վարժեցրեց, սովորեցրեց։

ԳՅՈՒՂԻ ՇԵՔԻՍԸ

1

Հեքիմ Համոն վաղուց եր մեր գյուղում. Թե վորտեղից եր յեկել Համոն՝ այդ վոչ վոք չգիտեր. իսկ թե վորտեղ եր սովորել նա իր հեքիմությունը՝ այդ ևս մեծ գաղտնիք եր։

Գարնան սկիզբն եր։ Մերուկ Թաթոսի բրիգադի յեզներից յերեքը հիվանդացել էին. բոր եր, թե քոս՝ ինքը չգիտեր

միայն խեղճ անասուններն անդադար քոր եյին անում, քսվում մտուրներին, սյուներին, կնդակներով իրենց մաղը վեր անում ու նուշխակ կաշին պոկում:

Հեքիմ Համոն մի յերկու անգամ յեկել, ինչ-վոր մի բույսի արմատ եր յեկել ու ջուրը քսել յեղներին, բայց հիվանդությունը չեք անցնում, յեղներն ավելի եյին քորվում, նիհարում ու կեր ել չեյին ուտում:

Տեսնելով, վոր այդ դեղը չի ոգնում, հեքիմը վորոշեց հիվանդ անասունների վերքերը դադել:

Յեղները դուրս բերին ու թոկով դունչներն ու յեղջուրները պինդ-պինդ կապեցին սյուներից, վոր դադելիս չկարողանան շարժվել: Ու յերբ հեքիմ Համոն շիկացած շամփուրը ձեռքին այրում եր յեղների հիվանդ մորթին, ու յեղջերահոտը տարածվել եր շուրջը, հանկարծ Թաթոսի բակը մի ձիավոր մտավ. սա տեսնելով այդ բժշկությունը՝ աղաղակեց.

— Ի՞նչ եք անում. այդ վայրենություն ե:

Հեքիմն ու Թաթոսը շուռ յեկան ու տեսան շրջանային անասնաբուժին:

Դա անասնաբուժ Ավետիքյանն եր, վոր գնում եր Սարաշեն գյուղը, բայց արդեն մուլթն եր ու յեկել եր Թաթոս ապոր տունը՝ գիշերելու:

2

— Ի՞նչ բանի յեք, — ասաց անասնաբուժը ձիուց իջնելով և մոտենալով նրանց:

— Դադում ենք, վոր քոսը բժշկվի, — հանցավորի ձայնով ասաց Թաթոսը:

— Բճ բրիդադի յեղներն են:

— Այո, իմն են:

— Ապա ո՞վ ե սովորեցրել ձեզ այդ բժշկությունը, — գայրացած հարցրեց բժիշկը՝ դիտելով խեղճ անասունների կաշին ու բերանների կապը:

— Այ սա, մեր հեքիմն ե սովորեցրեք — ցույց տվեց Թաթոսը Համոյին:

— Հա, յես դրան ցույց կտամ, թող սպասի:

Ապա պատվիրեց յեղներին արձակել և ջուկ գոմում կապել: Այնուհետև անասնաբուժն իմանալով, վոր գյուղում քոսով հիվանդ ուրիշ անասուններ ել կան, վորոշեց հաջորդ որը մնալ այդ գյուղում: Կանչեց գյուղխորհրդի նախագահին, նրա միջոցով պատվիրեց, վոր հետևյալ որն առավոտյան բոլորն ել իրենց հիվանդ անասունները տանեն գյուղից դուրս գտնվող դատարկ, ընդարձակ մարազներից մեկը:

3

Հաջորդ որը մեկն իր կովը բերեց, մյուսը՝ հորթը, յերբորդը՝ ձին, ու բժիշկը մեկ-մեկ հիսուն անասուն քննելով՝ տեսավ, վոր դրանք վարակված են քոսով: Պատվիրեց այդ անասունները տեղավորել մարազներում, մեծ կաթսաներով ջուր յեռացնել տվեց և պատվիրեց բոլոր անասուններին լողացնել: Ապա ծծումքով մի դեղ պատրաստեց, քսեց անասուններին և կարգադրեց, վոր առանձնացրած պահեն և յերեք որից հետո նորից լողացնեն, նորից դեղ քսեն, ու նորից լողացնեն, այսպիսով 7—8 որից հետո անասունները կբժշկվեն:

Այնուհետև կրաջրի հետ սուլեմա խառնեց ու պատվիրեց՝ բոլոր հիվանդ անասունների գոմերը լվանալ, մաքրել այդ լուծվածքով:

Այս դեպքից հետո այլևս հեքիմ Համոյին վոչ վոք չեք հավատում:

Սրանով ել վերջացավ նրա «բժշկությունը»:

ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հեքիմ — բժշկություն անող, վորը բժշկություն չգիտե:
2. Կնդակ — պճեղ:
3. Մաուր — այն տեղը, ուր անասունների համար կեր են լցնում:
4. Դադել — այրել:
5. Սուլեմա — մկնդեղ (մի տեսակ թույն ե):

Ծիրան անունով մի յեզն ունեյինք: Մի ձմեռ եղ յեզը կտրավ: Ախպերս ինձ ղրկեց ման գալու: Յես 16—17 տարեկան տղա լեմ: Գնացի գեղի չորս կողմը ման յեկա, ման, չգտա: Գոմահանդ ունենք, ենքան ել գեղիցը հեռու չի: Ասի՝ յեզը սովոր ե, կարելի յե եղ կողմն ե գնացել: Գնացի եղ գոմահանդը: Գնացի, ես գոմը նայեցի, են գոմը նայեցի, վերջը տեսնեմ, վոր յեզը մի գոմում ե: Յեզը դուրս արի: Դուրս գամ՝ տեսնեմ՝ արդեն մուլթն ընկնելու վրա յե: Սիրտս մի ան ընկավ: Յեսնում եմ, վոր լուսով չեմ կարող գեղը հասնել: Մտածում եմ,— գնամ-չգնամ:

Ի՞նչ անեմ...

Զորս կողմս ամայի ձյունապատ դաշտ, շեն չկա, ձեն չկա. ձեռիս ել մի ճիպոտ ու մի դանակ:

Ի՞նչ պետք ե անեմ: Յեզն առաջս արի, քշեցի: Մի քիչ տեղ անց եյի կացել, հանկարծ իրիկվան դառը քամու հետ մի տխուր ձայն ընկավ ականջովս: Գանգնեցի ականջ դրի...

Տեսնեմ գելի վրոնոց ե. ու, ու...

Ես վրոնոցին միացավ մի ամբողջ խումբ: Մարսափով լցվեց դաշտը: Մտիկ տամ՝ վոր աջ կողմս, հեռվում, մթան մեջ վառված ճրագների մի բազմություն ե շարժվում... Ել ի՞նչ. ձեռաց հասկացա, վոր գելերի աչքերն են՝ սոված բուռեկ ե...

Յեզը յետ սովի դեպի գոմերն ու քշում եմ, վոնց եմ քշում. վազում եմ, վոնց եմ վազում... Յետ նայեմ, վոր արդեն գալիս են: Յեզը թողի, փախա, ընկա գոմը: Ընկա գոմը, բարձրացա... սնների գերանների միջև դատարկ տեղեր են լինում, վոր կոչվում են կոնդ:

Եղ կոնդերից մեկին վեր յելա: Դեռ չեյի տեղավորվել, մին ել տեսնեմ յեզանս գոռոցը բարձրացավ: Զարմանք բան ե, թե ենքան տարածությունը մի յերկու րոպեյում վոնց կարեցին ու հասան:

Յեզանս գոռոցը բարձրացավ ու իսկույն ել կտրեց, խռ-խռոցն ընկավ: Խռոցն ել կտրվեց, միայն գելերի ժընգժընգոցն եմ լսում, ու լսում եմ՝ վոնց են լավում...

— Վայ, Ծիրան ջան... դուրս թռավ սրտիցս:

Բայց ի՞նչ Ծիրանի ժամանակն ե: Յես իմ գլուխն եմ լաց ըլում: Մտածում եմ թե՝ ես լավ եր, յեզնովը կըլեն, մինչեկ իլուսանա, կամ կկշտանան ու կգնան, կամ, ստում եմ, ինձ չեն գտնի... Դու մի ասիլ՝ սոված գելի բուռեկ, յես հիստուն տեսմ, դու հարյուր իմացի. ձեռաց հախոել են ու մին ել տեսնեմ՝ մուլթը գոմը լցվեցին են վառած ճրագները, ունեները բաց արած...

Գտան...

Յեկել են լցվել, ներքևից ազահ-ազահ ինձ են մտիկ անում:

Յես ել չորացել եմ, մնացել վերել՝ գերանին կպած: Մտիկ արին, մտիկ ու թողին դուրս գնացին:

Շունչս լեռ լեկավ: Մին ել ի՞նչ եմ լսում:

Իմ ուղղությամբ վերեկիցս կտուրը քանդում են, չանգերովը հողը յետ են տալիս: Արդեն լսում եմ՝ չանգերը կոնդերին են կաշում:

Սառը քրտինքը վրա տվեց... Շտապեցի՝ տեղս փոխեցի, անց կացա մյուս կոնդի վրա, կուչ լեկա:

Բաց արին, կոճը վեր կալան, տեսան տակին չկամ:

Ելի յեկան ներքև: Մտիկ արին, վոր մյուս կոնդի վրա յեմ, ելի դուրս գնացին: Հիմա ես կոնդի վերեկից սկսեցին քանդել կտուրը:

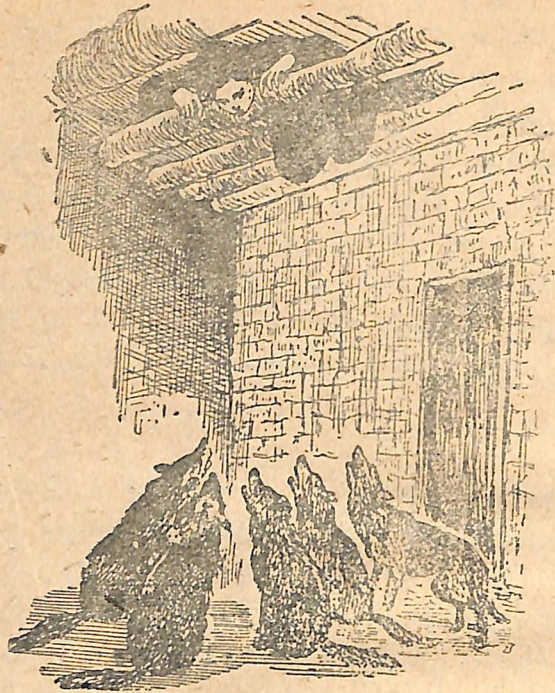
Դարձյալ տեղս փոխեցի: Եսպեսով՝ նրանք քանդելով, յես տեղս փոխելով, հասանք վերջին կոնդին:

Ել ուր գնամ:

Յեկան մտիկ արին կատաղած ու լեռ գնացին: Քանդում են, վոնց են քանդում...

Մի սուր դանակ ունեյի զրպանումս, հանեցի բաց արի ու ձեռիս բռնեցի:

Իսկ հենց ականջիս վերել քանդում են: Քանդելով, հատն կոճերին: Մինը կոճերի արանքով թաթը մեկնեց, վոր

կոճը յետ քաշի, թաթը բռնեցի ու են սուր դանակովը, ղը՛րթ, կտրեցի... թաթը փախցրեց, փռնալով, կոնծկոնծալով յետ գնաց ու կտրի վրա իրարով անցան: Իմացել էյի, վոր գելերի մինը յեթե վերափուլեց, մոլունները վրա լեն թափվում, նրան ուտում: Ասի՝ ուրեմն սրան ուտում են: Հիմի սպասում եմ, վոր սրան ուտեն պրծնեն, յիտ կգան: Ելի դանակս ձեռիս պատրաստ սպասում եմ:

3

Ականջս ձենի յե: Գիշերվա մի ժամին՝ վոնց վոր յերազում՝ մի բարակ ձեն եմ լսում:

— Ավո, հեյ...

Ինձ են կանչում...

Միթե ինձ են կանչում... Միթե ախպերս ե... Միթե մերոնք են... Գոմից ձեն եմ տալիս, գոռում եմ: — Աղանիկ, հեյ...

Եստեղ եմ... Գոմումն եմ, գելերն ինձ ուտում են... Ոգնեցեք, հեյ...

Ելի նրանք ձեն են տալիս, իմ ձենը չեն լսում, թեե յես շարունակ կանչում եմ:

Մին ել տեսնեմ հրացանները տրաքեցին, յետևից լսեցի հեռացող գելերի կաղկանձն ու մարդկանց հարախոցը: Պարզ ձանաչեցի ախպորս ու մեր գեղացի տղերանց ամեն մեկի ձենը:

— Ավո, հեյ...

— Եստեղ եմ... Եստեղ եմ... Կենդանի յեմ...

Ներս թափվեցին գոմը: Ուրախացած ու զարմացած, կանչում են ամենքը: Ցած լեկա վերջին կոնդի վրից: Ախպորս գիրկն ընկա ու սկսեցի հեկեկալ:

Գուրս յեկանք զուռը, ուր թափված էյին մեր Ծիրան յեզան վոսկոռները:

Դեռ լույսը չեր բացվել:

Հեռվից լսվում եր գելերի փռնուցը:

ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Դումառանդ—ձմեռը կամ գարնանը անասունները պահելու տեղ:
2. Ամալի—անմարդարնակ:
3. Բալուկ—գայլի խումբ, վոհմակ:
4. Կոնդ—գերան:
5. Հախալ—միանգամից արագ ուտել:

ԳԱՐՆԱՆԸ

Մայիսը յեկավ վարդավառ,
Կարմիր վարդը թփին շար,
Բուրմունքն անուշ, շունչն անուշ,
Գույն-գույն ծաղկի փունջն անուշ:

Մայիսը յեկավ զովարար,
Ինչ սիրուն է մեր աշխարհ,

Պաղ-պաղ աղբյուրն ե անուշ,
Ուրախ գեփյուռն ե անուշ:

Մայիսը յեկավ կենսութեան,
Զիւ հնչում ե յերգ ու տաղ,
Հովվի սրինգն ե անուշ,
Հոտաղի յերգն ե անուշ:

ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Զեփյուռ—մեղմ, դուրեկան քամի:
2. Կենսութեան—ուրախ կյանք ավոգ:

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՎԻԹԸ ԳԱՌՆԱՐԱՄ

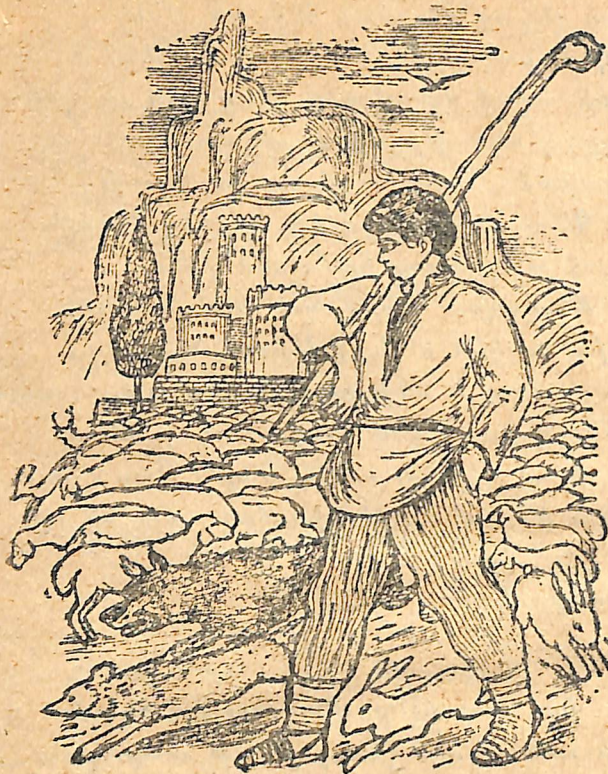
1

Այս դարում Մսրա անհաղթ ու հզոր
Մսրա Մելիքն եր նստած թագավոր:
Հենց վոր իմացավ ել Մհեր չկա,
Վեր կացավ կովով Սասունի վրա:
Զենով Ոհանը ահից սարսափած՝
Թշնամու առաջը յելավ գլխաբաց,
Աղաչանք արավ, ընկավ վոտները:
— Դու յեղիր, ասավ, մեր գլխի տերը,
Ու քո շվաքում քանի վոր մենք կանք,
Քո ծառան լինենք, քո խարժը միշտ տանք,
Միայն մեր յերկիր քար ու քանդ չանես
Ու քաղցը աչքով մեզ մտիկ անես:
— Ձե, ասավ Մելիք, քո ամբողջ ազգով
Անց պիտի կենաս իմ թրի տակով,
Վոր եզուց—ելոր, ինչ ել վոր անեմ,
Վոր մի սասունցի թուր չառնի իմ դեմ:
Ու գնաց Ոհան՝ բոլոր բովանդակ
Սասունը բերավ, քաշեց թրի տակ
Մենակ Դավիթը, ինչ արին-չարին,

Մոտ չեկավ դուշման Մելիքի թրին:
Յեկան քաշեցին՝ թե գոռով տանեն,
Թափ տվավ մարդկանց գցեց դես ու դեն:
Փոքրիկ ճկույթը մի քարի առավ,
Ապառաժ քարից կրակ դուրս թռավ:
— Պետք ե սպանեմ ես փոքրիկ ծուռին,
Սսավ թագավորը իրեն մեծերին:
— Թագավոր, ասին, դու եսքան հզոր,
Թրիդ տակին ե վողջ Սասունն այսօր,
Ինչ պետք ե անի քեզ մի յերեսա,
Թեկուզ իր տեղով հենց կրակ դառնա:
— Դուք գիտեք, ասավ Մսրա թագավոր,
Բայց թե իմ գլխին փորձանք դա մի որ,
Ես որը վկա,
Սրանից կգա:

2

Ես վոր պատահեց, մեր Դավիթ հսկան
Մի մանուկ եր գեռ յոթ-ութ տարեկան:
Մանուկ եմ ասում, բայց ենքան ուժեղ,
Վոր նրա համար թե մարդ,—թե մեծեղ:
Բայց վա՛յ խեղճ վորբին աշխարհի վրա,
Թեկուզ Առյուծի կորյուն լինի նա:
Զենով Ոհանին ուներ մի չար կին:
Մին-յերկու լռեց, մի որ ել կարգին
Իրեն մարդու հետ սկսավ կովել:
— Յես մենակ հողի, հազար ցավի տեր,
Ինչ ես ուրիշի վորբին տուն բերել,
Նստեցրել գլխիս պարապ հացակեր...
Հոգեմ գլուխը... քեզ գերի հո չեմ՝
Ամենքի քեֆի լեռնից թռչեմ...
Մի կուռ կորցրո՛ւ, կարգիր մի բանի,
Գնա իր համար աշխատանք անի...
Ու հետն սկսավ վողբալ ու կոծել,

Իր ուրը սգալ, իր բախտն անիծել,
Թե անբախտ յեղալ աշխարհի միջում,
Վոչ մի տեր ունի, վոչ մարդն է խղճում...
Գնաց Ոհանը յերեխի վոտի
Մի գույգ վոտնաման բերավ յերկաթի,
Յերկաթի մի կոռ շալակին դրած,
Ու արալ Սասմա քաղքի գառնարած:

3

Քչեց գառները մեր հովիվ հսկան,
Յեղալ Սասունի սարերն աննման.

«Ե՛լ ջան, սարեր,

Սասմա սարեր...»

Վոր կանչեց, նրա ձենից ահափոր
Դորդոգ—գմգմբոցն ընկավ սար ու ձոր,

Վայրի դազաններ բներից վախան,
Քարեքար ընկան, դադարկուն յեղան:
Դավիթն ընկավ նրանց յետևից,
Վորին մի սարից, վորին մի ձորից—
Ազվես, նապաստակ, գել, յեղնիկ բունեց,
Հավաքեց, բերավ, գառներին խառնեց,
Իրիկվան՝ քչեց վոյջ Սասմա քաղաք:
Կաղկանձ ու վոռնոց, աղմուկ, աղաղակ...
Քաղքիք հանկարծ մին ել են տեսան՝
Դալիս են հրես անհամար գազան.

«Վայ, հարսյ, փախեք...»

Մեծեր, յերեխեք

Սրտաճաք յեղած,

Գործերը թողած,

Վորը տուն ընկավ, վորը ժամ, խանութ,
Ու ամուր փակեց դուռն ու լուսամուտ:
Դավիթը յեկավ, կանգնեց մեյդանում.
— Վահ, ես մարդիկը ինչ վաղ են քնում.
Հեյ ուլատեր, հեյ գառնատեր,
Յելեք, շուտով բացեք դռներ.
Ով մինն ուներ—տասն եմ բերել,
Ով տասն ուներ—քսան արել...
Շուտով յելեք, յեկեք, տարեք,
Ձեր գառն ու ուլ գոմերն արեք:
Տեսա՛մ չեն գալի, դուռ չեն բաց անում,
Ինքն ել մեկնվեց քաղքի մեյդանում,
Գլուխը դրավ մի քարի մնաց
Ու մուշ-մուշ քնեց մինչև լուսաբաց:
Լուսին՝ իշխաններ յեղան միասին,
Գնացին Ձենով Ոհանին,—ասին.
— Տո՛ւ Ձենով Ոհան, տո՛ւ մահի տարած,
Ես խենթը բերիր, արի՛ր գառնարած,
Վոչ գառն է ջոկում, վոչ գել ու ազվես,
Գազանով լցրեց մեր քաղաքն եսպես.

Հոգիդ կսիրես՝ դիր ուրիշ բանի,
Թե չես ես խալխին լեղաճաք կանխ:

ԲԱՌԵՐԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Խառչ—հարկ:
2. Ելաւ—մյուս ուր:
3. Դուստան—թշնամի:
4. Կարյուն—գաղանների ձագ (առյուծի):
5. Ծուռ = խենթ, խելառ:
6. Կոծել—լաց լինել:
7. Կռա—մահակ:
8. Դադարկուն լինել—անտուն-անտեղ մնալ:
9. Կաղկամած—գաղանի ձայն:
10. Մեղդան—հրապարակ:
11. Մեկնվել—սրահել, ձգվել:
12. Կռա—կողմ:

Յ Ա Ն Կ

1. Այբբեանք	3
2. Վ. Ի. Լեւոն	49
3. Ժամի չարսին—Լաբին	51
4. Յերկար տարի մեր Ստալինը.—Ա. Սերեբրակյան	52
5. Ստալինին.—Աշուղ Գրիգոր	55
6. Յերգ Ստալինին.—Աշուղ Շերամ	56
7. Մեր շինարարությունը	56
8. Կապիտալիստական յեղբներում—ժողադրություն	57
9. Հայկական ԽՍՀ	58
10. Պատաս եմք պաշտպանության	59
11. Անհաղթ բանակը—Հ. Հայրապետյան	60
12. Չապայեկ	63
13. Մի դեպք կամրջի վրա.—«Հոկտեմբեր»-ից	65
14. Խիզախ բազեն—Բ. Միրաքյան	66
15. Վայրան, Պալիման և Մարիման.—ժողադրություն	67
16. Պատմում ե «Ռոդին» ռզանավի շնորհման Մարիման.—
ժողադրություն	68
17. Լեյսեման Լեվեհեկուն.—ժողադրութ	69
18. Ասում եմ քեզ.—Ա. Ս. Պուշկին	71
19. Մեկ էլ, մեկ էլ.—Հ. Հակոբյան	71
20. Ծեր բանվոր.—ժողադրություն	72
21. Մարդը ձի.—Ա. Խնկոյան	73
22. Յերկու մեքենա.—ժողադրություն	73
23. Դիմումի ձև	74
24. Դուքանի յերգը.—Հ. Թումանյան	75
25. Յերկու խափ.—Լ. Տոլստոյ	76
26. Դժվար հանելուկ	76
27. Հախարակ.—Ղ. Աղայան	77
28. Փախուս.—ժողադրություն	78
29. Հանք.—ժողադրություն	79
30. Լինա Ողեմա.—ըստ «Պիոներ Կանչ»-ի	

31. Հայունն ու մրջունը—Ա. Խնկոյան	81
32. Յերե ռաճ սովորեմ, ավելի լավ կաշխատեմ	82
33. Ճննդուկ.— Ա. Տուրգենևի	82
34. Յերկու բնկեր—Աղայան	83
35. Նախկին նամիհների տղը.— Իոխազրություն	84
36. Անիվի լերդը.— Վ. Գրիգորյան	85
37. Նետյի բարաբաղնիսը.— Հ. Թումանյան	86
38. Դժվար տարի.— Հ. Թումանյան	88
39. Դառնեք.— Վ. Գրիգորյան	89
40. Ինչպես տեսերը գուշակեց անձրև գալու մասին.— Իոխա- զրություն	89
41. Միջուրինի այգին.— հայոց լեզվի 2-րդ դաս. 39 թ. դա- սազրթից	90
42. Գուղի հեփիմը.— Սիմակ	92
43. Գելը.— Հ. Թումանյան	95
44. Գարնանը.— Հ. Հայրապետյան	98
45. Սասունցի Դավիթը գառնաբաժ.— Հ. Թումանյան	99
46. Հաջվող այբուբեն	104

Պատ. Իմրազիբ՝ Սիմակ
Տեխ. Իմրազիբ՝ Ի. Կարգանյան
Սրբազրիչ՝ Բ. Ղ. Կասյան
Կոնարտի սրբազրիչ՝ Ս. Շաքազյան

Գյալիտի լիպոն՝ Վ.—2224 Հրատ. № 4921

Պատ. Եր 521 Տիրաժ 30000

Թուղթ 62X94 Տպագր. 63/4 մամ.

Հանձնված է տպագրության 21 մայիսի 1939 թ.

Ստորագրված է տպագրության 20 հուլիսի 1939 թ.

Պետհրատի I տպարան, Յերեվան, Լենինի 65

3

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0938251

ԳԻՆԸ 90 ԿՈՊ.
ԿԱԶՄԸ 50 ԿՈՊ.

5352

11

29050